

Szerkesztők:

Dr. Árkosi Julianna

Egly Renáta Beáta

Alternatív terápiás módszerek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésében

EDITURA DIDACTICA MILITANS

CASA CORPULUI DIDACTIC ORADEA

2024

Szerkesztette: Dr. ÁRKOSI JULIANNA, EGLY RENÁTA BEÁTA

Alternatív terápiás módszerek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésében

Editura Didactica Militans

Casa Corpului Didactic Oradea, 2024

ISBN 978-606-986-057-1

Alternativ terăpiás módszerek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésében

Nemzetközi konferencia

Konferencia kötet

A konferencia fő támogatója: **Bethlen Gábor Alap**

Centrul Școlar de
Educație Incluzivă
Bonitas Oradea

**A kiadvány a
Bonitas Speciális Oktatási Központ és a
Bonitas Sérült Gyermekek és Fiatalok Egyesület
támogatásában jelent meg**

Szerzők:

Dr. Árkosi Julianna

Balogh Éva Zita

Balog Gertrud

Boros Györgyi

Egly Renáta Beáta

Erdeli Elena

Kecse Gabriella

Oláh Andrea

Oprea Éva

Otoháal Andrea

Rencsik Réka Andrea

Sipos Lăcrimioara

Tamásiné Dr. Dsupin Borbála

Wagner Andrea

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
<i>Dr. Árkosi Julianna, Egly Renáta Beáta</i>	
Sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése zeneterápiával.....	5
<i>Dr. Árkosi Julianna</i>	
Négy lábú segítőink.....	16
<i>Balogh Éva Zita</i>	
A kutyás terápia.....	19
<i>Balog Gertrud</i>	
Kadans-a tánc terápias célú használata autista gyerekeknél és fiataloknál.....	22
<i>Boros Györgyi, Oprea Éva</i>	
A játékterápia szerepe a sajátos nevelési igényű gyermekek felzárkóztatásában.....	27
<i>Erdeli Elena, Sipos Lăcrimioara</i>	
Ciróka- maróka- a népi gyermekjátékok szerepe napjainkban.....	32
<i>Kecse Gabriella, Oláh Andrea</i>	
Élményalapú fejlesztés Montessori eszközökkel.....	39
<i>Otoháal Andrea</i>	
Mozgásfejlesztés, mint komplementer módszer az oktatásban.....	46
<i>Rencsik Réka Andrea</i>	
Alternatív zenepedagógiák relációja a magyar kisgyermekkorai zenei nevelésben, fejlesztésben	50
<i>Tamásiné Dr. Dsupin Borbála</i>	
Nondirektivitás a gyógypedagógiai fejlesztésben.....	59
<i>Wagner Andrea</i>	
Záró gondolatok.....	64
<i>Oláh Andrea</i>	

Bevezetés

*„A gyermek olyan, mint egy pillangó a szélben. Néhány magasabbra tud repülni, mint mások, de mindegyik a legjobb tudása szerint repül. Miért is hasonlítanád őket össze? Mindegyik **más**. Mindegyik **különleges**. Mindegyik **gyönyörű**.”*

-Ismeretlen szerző-

A gyógypedagógia mindenkori feladata és rendeltetése sérült emberek, gyermekek és felnőttek fejlesztése.

Minden tudományágban, a gyógypedagógia területén is számos új terápiás módszer és eljárás jelent meg. Ezek egy része teljesen újszerű módon közelíti meg a fejlesztés problematikáját. Más esetekben olyan terápiás eljárásokat vetettek alá innovatív folyamatoknak, melyeknek az alapját ismert, hatékony, mondhatni klasszikussá vált fejlesztési alapelvek képezik. Néhány esetben megfigyelhető az eljárások ötvözése, árnyalása korszerűsítő jelleggel, de hiteles formában.

Patinás és igazolt, valamint frissebb és merészebb fejlesztési lehetőségek tömkelege kerül bemutatásra a szaklapokban, illetve a médiában. Gyógypedagógusként és szülőként egyaránt komoly fejtörést okozhat, hogy esetenként melyik eljárás hozhat eredményes beavatkozást.

Alternatív terápiás módszerek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésében elnevezésű nemzetközi konferencia itthoni és határon túli gyógypedagógusok szakmai tapasztalatainak a bemutatása, megosztása, jelen kiadvány hasábjain, gyűjteménye lett. A konferencia megvalósulását, külső és belső tényezők egyaránt szorgalmazták. A tartalmas és élményszerű bemutatókon a szülők, fejlesztő-és gyógypedagógusok, szakirányú felsőoktatási képzésben résztvevő hallgatók, valamint egyéb érdeklődők szépszáma jelenléte pedig minden kétséget kizáróan igazolta létjogosultságát.

Egly Renáta Beáta¹, Dr. Árkosi Julianna²

¹ Gyógypedagógus, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyvárád, szervező és moderátor

² Zenepedagógus, gyógypedagógus, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyvárád

Sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése zeneterápiával

Dr. Árkosi Julianna³

A KUTATÁS PROBLEMATIKÁJÁNAK KÖRÜLHATÁROLÁSA

Az itt bemutatásra kerülő kutatás a zeneterápia hatását vizsgálja sajátos nevelési igénnyel élő, speciális oktatási intézetbe beiratott óvodás korú gyermekeken.

Az általam végzett kutatás a zeneterápia kognícióra, kapcsolatteremtésre valamint nyelvi készségek fejlődésére tett hatását vizsgálja.

I. A KUTATÁSI TERV ELEMEI

I.1. A kutatás kérdései

- Befolyásolhatja-e jótékonyan a zeneterápia sajátos nevelési igénnyel élő gyermekek kognitív, kapcsolatteremtési és nyelvi készségeit?
- Az alkalmazott zeneterápiás eljárás során megjelenhetnek-e egyéb (másodlagos) pozitív magatartásbeli változások is?

I.2. Kutatási célok

Jelen kutatás a zeneterápia fejlesztő hatását méri óvodáskorú speciális és sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekeken kognitív, kapcsolatteremtési valamint nyelvi készségek fejlődése területeken.

Ebből a fő problematikából kiindulva a következő célok fogalmazódtak meg:

- a memória, a kapcsolatteremtési-, illetve a nyelvi készségek felmérése a zeneterápiás folyamat elkezdése előtt (preteszt, előteszt);
- a zeneterápiás folyamat végrehajtása, melynek célja sajátos nevelési igénnyel élő, speciális oktatási intézetbe beiratott óvodás korú gyermek fejlesztése kognitív, kapcsolatteremtési valamint nyelvi készségek fejlődése területeken;

³ Adjunktus, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kara

-a kutatási eredmények kiértékelése és feldolgozása a zeneterápiás folyamat végrehajtása után (posztteszt, utóteszt).

I.3. A kutatás hipotézisei

Alap hipotézis:

A rendszeresen alkalmazott zeneterápia jelentősen hozzájárul a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek kognitív, kapcsolatteremtési, valamint nyelvi készségeinek fejlődéséhez.

Kiegészítő hipotézis:

A rendszeresen alkalmazott zeneterápia jelentősen hozzájárul a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek

- figyelmének, alkalmazkodó képességének a fejlesztéséhez;
- hangszeres zenei ismereteinek bővítéséhez, valamint a testkoordináció és a térben való tájékozódás fejlesztéséhez.

I.4. Kutatási változók

Független változó

A kutatás független változója maga a két éven át tartó zeneterápiás beavatkozás, a következő célokkal:

- az SNI gyermekek memóriájának fejlesztése énektanulással (előre eltervezett énekes repertoár);
- zenei magatartások kialakítása (szokások, jelzések, rituálék);
- auditív, vizuális és nyelvi memória kialakítása és fejlesztése énekes és hangszeres zenei játékok által;
- a szókincs gazdagítása, aktivizálása és hosszú távon való rögzítése, valamint a hangképzés és beszédképesség fejlesztése;
- interperszonális kapcsolatteremtési készségek fejlesztése, valamint az agresszivitás mértékének csökkentése aktív zeneterápiával.

Függő változó

A kutatás függő változói az SNI gyermekek

- kognitív magatartása,
- kapcsolatteremtési,
- valamint nyelvi készségei

a Portage fejlődési skálán elért pontszámokban kifejezve.

I.5. Kutatás helyszíne, ideje és szakaszai

A kutatás Nagyváradon, a BONITAS Magyar Speciális Oktatási Központban történt, a Babóca (B) óvodai csoportban.

A kutatás két tanéven keresztül folyt, 2020-tól 2022-ig.

A kutatás szakaszai:

- 2020 szeptember (pre-teszt)-Portage skála
- a két tanéven át tartó zeneterápiás folyamat, heti rendszerességgel. Az alkalmazott zenetrápia aktív, csoportos.
- 2022 május (posztteszt)-Portage skála

I.6. Mintaválasztás

A kutatásban résztvevő gyermekek mind óvodás korúak, különböző szintű értelmi akadályozottsággal élnek, melyekhez egyéb egészségi problémák, szindrómák társulnak.

Ők a Bonitas óvoda B csoportja (beiskolázás miatt 6 gyermek vett részt végig a kutatásban).

Értelmi akadályozottság szintje szempontjából a többség súlyosan, egy gyermek enyhén, egy pedig közepesen akadályozott.

Intelligenciahányados szempontjából a csoport tagjainak értelmi képességei 38-60 IQ értékek között vannak.

Az értelmi akadályozottság mellett a vizsgált csoportban fellelhető egyéb szindrómák között az autizmus spektrum zavar a legjellemzőbb, emellett idült vese gyulladás, egy vese, kalciumvesztés, pajzsmirigy rendellenesség, hipotrófia, kóros fogkárosodás, kisfejlés, kifejező beszédkésztség hiánya, pszichomotorikus instabilitás, érzelmi kitörések, szenzoros integrációs zavarok, agresszivitás figyelhető meg.

I.7. Mintatartalom

A foglalkozások aktív, csoportos és komplex zenetrápiára épülnek, egyéni zenei feladatok végrehajtására ösztönző légkörben.

Az Orff instrumentárium felhasználásra kerül, de pseudohangszerek is.

Elengedhetetlen és állandó :

- a mondókák, népi gyermekdalok és mozgásos játékok alkalmazása

- Orff féle multiszenzoriális hangszeres és játékos zenei élménynyújtás
- Montessori féle minimális beavatkozás elve
- spontán mozgásos önkifejezés

Tematikáját illetően, a zenei anyag mindig illeszkedik az óvodai program szerinti heti témához.

Felépítés szempontjából a zeneterápiás foglalkozások egy zenei nevelés foglalkozás struktúráját körvonalazzák.

I.8. Kutatási módszerek leírása

A fő alkalmazott kutatási módszer a kísérlet.

A *gyógypedagógiai kísérlet* tulajdonképpen egy provokált megfigyelés, módosított körülmények között figyelem meg a gyermekek magatartásának megváltozását.

A módosított körülmények a gyermekek heti programjába bekerülő zeneterápiás foglalkozásban és ennek az összes kiváltott hatásában nyilvánulnak meg.

A gyógypedagógiai kísérletnek három momentumát jegyeztem fel:

- preteszt-Portage teszt
- zeneterápiás folyamat
- poszteszt-Portage teszt

Ahhoz, hogy a kutatás során/végén észlelt fontos információkat összegyűjthessem, értékelhessem (azokat az aprólékos, de kimagaslóan fontos információkat, melyek ennek a kutatásnak a mintatartalmába nem tartoznak bele), az interjú kutatási módszert is alkalmaztam.

A *félig strukturált interjú* a kutató (jómagam) és a vizsgálandó alany (az óvodai csoport gyógypedagógusa, Wagner Andrea) közötti szemtől szembeni beszélgetés, amely a teljes bizalomra alapszik.

Jelen interjú 10 kérdésre alapszik, melyek a kutatás körülményeire (1,3,5-ös kérdés), az előkészítésére és megszervezésére (2,8,9-es kérdés), monitorizálására és kiértékelésére utalnak (4,6,7-es kérdések), valamint a jövőre utaló jótanácsok, egyéb megjegyzések összesítésére (10-es kérdés) irányulnak.

I.9. Az adatok feldolgozása

A kutatási eredmények *menntiségi* (kvantitatív) elemzése során az elért eredményeket mennyiségekben (pontszámokban) fejezem ki.

A kutatási eredmények *minőségi* (kvalitatív) elemzése során az elért, de jelen kutatásban nem mért egyéb eredményeket fejezem ki.

II. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

II.1 Végző kutatási eredmények bemutatása (2020-2022)

A fő hipotézisnek megfelelően, amely a kutatásban résztvevő gyermekek nyelvi, kognitív és kapcsolatteremtési magatartásának fejlődését vizsgálja zeneterápia hatására, bemutatásra kerülnek a számadatok, melyek a három területen mért adatokat rögzítik a mintacsoportra vonatkoztatva.

Nyelvi készségek területe

A következő táblázatban megfigyelhetjük az elő-és utómérés közötti lényeges különbséget, a preteszt átlaga 29,17, míg a posztteszt átlaga 52, 17.

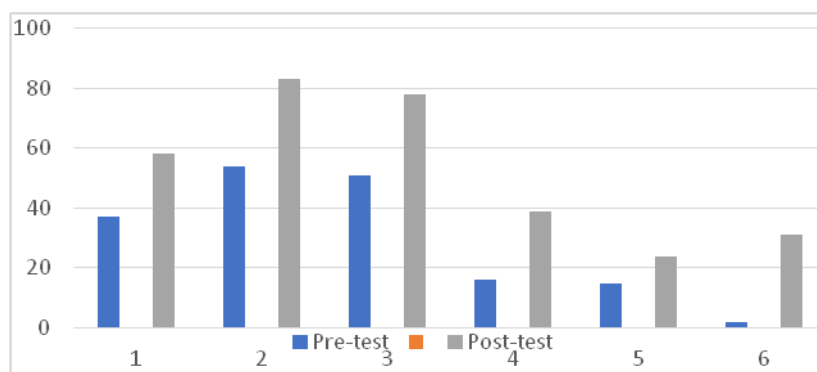
Descriptives							
	N		Mean		SD		SE
Pre-test		6		29.17		21.29	8.693
Post-test		6		52.17		24.77	10.111

Annak a kimutatására, hogy ez a különbség szignifikáns-e, a T-tesztet alkalmaztam a páros minták összevetésére.

Paired Samples T-Test							
				t	df	p	
Pre-test	-	Post-test		-7.423	5	< .001	

A T-teszt kiszámított értéke -7,423, amelynek megfelel egy 0,01-től kisebb érték, amely azt mutatja, hogy az elő-és utómérés között lényeges különbség. A zeneterápiás intervenció (beavatkozás) erősen hatékonynak bizonyult a kutatásban résztvevő óvodáskorú gyermekek nyelvi készségeit illetően.

A következő grafikai ábrázolás a kutatásban résztvevő óvodáskorú gyermekek nyelvi készségeinek fejlődését ábrázolja, gyermekenként.

Kognitív magatartás területe

A következő táblázatban megfigyelhetjük a kognitív magatartás elő-és utómérései közötti lényeges különbséget, a preteszt átlaga 31,17, míg a posztteszt átlaga 59,67.

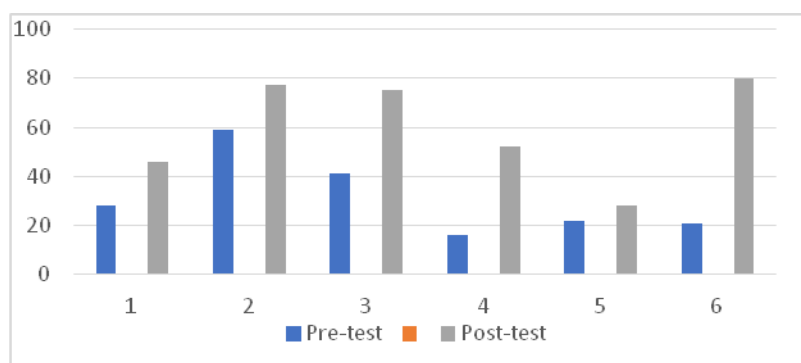
	N		Mean		SD		SE	
Pre-test	6		31.17		16.12		6.580	
Post-test	6		59.67		20.96		8.558	

Annak a kimutatására, hogy ez a különbség szignifikáns-e, a T-tesztet alkalmaztam a páros minták összevetésére.

Paired Samples T-Test									
				t		df		p	
Pre-test	-		Post-test	-3.738		5		0.013	

A T-teszt kiszámított értéke -3,738, amelynek megfelel egy 0,013 as érték, amely, bár nagyon közeli érték, mégis nagyobb 0,01 küszöb érték, amely azt mutatja, hogy az elő-és utómérés között, statisztikai szempontból nincs lényeges különbség. A zeneterápiás intervenció (beavatkozás) nem bizonyult erősen hatékonynak a kutatásban résztvevő óvodáskorú gyermekek kognitív magatartását illetően.

A következő grafikai ábrázolás a kutatásban résztvevő óvodáskorú gyermekek kognitív magatartásának fejlődését ábrázolja, gyermekenként.

Kapcsolatteremtési magatartás területe

A következő táblázatban megfigyelhetjük a kapcsolatteremtési magatartás elő-és utómérései közötti lényeges különbséget, a preteszt átlaga 39,83, míg a poszteszt átlaga 55,83.

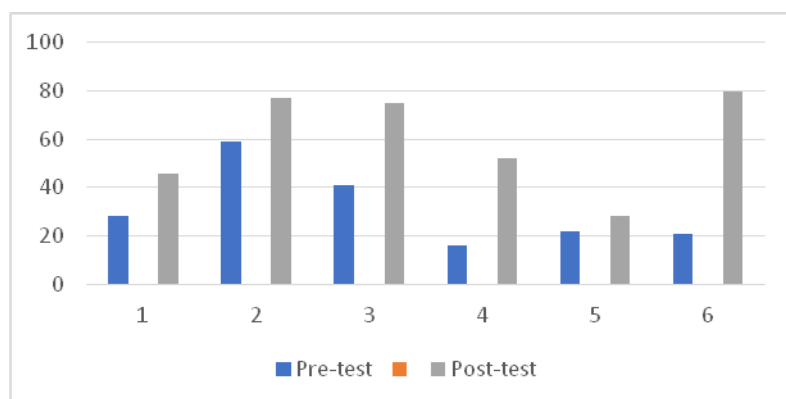
	N		Mean		SD		SE	
Pre-test	6		39.83		14.68		5.991	
Post-test	6		55.83		10.19		4.159	

Annak a kimutatására, hogy ez a különbség szignifikáns-e, a T-tesztet alkalmaztam a páros minták összevetésére.

Paired Samples T-Test					
			t	df	p
Pre-test	-	Post-test	-4.556	5	0.006

A T-teszt kiszámított értéke -4,556, amelynek megfelel egy 0,01-től kisebb érték, amely azt mutatja, hogy az elő-és utómérés között lényeges a különbség. A zeneterápiás intervenció (beavatkozás) erősen hatékornak bizonyult a kutatásban résztvevő óvodáskorú gyermekek kapcsolatteremtési készségeit illetően.

A következő grafikai ábrázolás a kutatásban résztvevő óvodáskorú gyermekek kapcsolatteremtési magatartásának fejlődését ábrázolja, gyermekenként.

II.2. Kvalitatív elemzési eredmények

II.2. 1. A kutatásfelügyelő elemzésének eredményei

A kvaliatatív (minőségi) leírás Wagner Andrea gyógypedagógus, a kutatás kezdeményezője és szupervizora közreműködésével történt, aki elemezte a zeneterápiás eljárást. Lévén ő az a személy, aki végigkísérte figyelmével a kutatás egész folyamatát, a tervezéstől az eredmények kifejezéséig, jelen volt minden egyes

zeneterápiás foglalkozáson, tökéletes objektivitással tudta értékelni az intervenciót (beavatkozást) a következő szempontokat figyelembe véve: tervezés, szervezés, felépítés, kapcsolatteremtés, módszerek és eljárások kiválasztása, alkalmazása, a tartalom (mondókák, dalok, zenei játékok) célorientált fokozása, bizalmi kapcsolat kiépítése, a csoporttal dolgozó pedagógusok és a szülők véleménye, észrevételei.

A kvalitatív elemzésnek pozitív kicsengése volt.

II.2.2. Interjú

A félig strukturált interjú kérdései:

1. Miért esett a választásod a zeneterápiára ennek a csoportnak a fejlesztése ügyében?

2. Milyen gyakorisággal történtek a zeneterápiás foglalkozások?

3. Hogy érezték magukat a gyerekek a foglalkozások ideje alatt?

4. Hogyan monitorizáltad a gyermekek fejlődését?

5. Milyen elvárásokat támasztottál a zeneterápiás intervencióhoz?

6. A Portage skálán kívül milyen más mérési eszközt/módszert alkalmaztál?

7. A nyelvi, a kognitív és a kapcsolatteremtési magatartások területén kívül, milyen más területeket figyeltél meg?

8. Mi a véleményed a zeneterápiás foglalkozások tervezéséről, megvalósításáról?

9. Mi a véleményed az alkalmazott zenei repertoárról?

10. Milyen hozzáfűznivalód, tanácsod van a jövőbeli hasonló beavatkozások megvalósításával kapcsolatban?

A kutatás során gyermekenként mért részleges eredményeket tanévekre lebontva a következő táblázatban foglaltam össze:

Tanév/teszt	2020-2021	2020-2021	2021-2022	2021-2022
	Preteszt	Posztteszt	Preteszt	Posztteszt
1. gyermek	37	38	55	57
Nyelvi mg.				
Kognitív mg.	28	29	37	46
Szocializálódás	42	45	49	56

2.gyermek	54	59	83	83
Nyelvi mg.				
Kognitív mg.	59	70	73	77
Szocializálódás	61	67	64	65
3.Gyermek	51	78	76	78
Nyelvi mg.				
Kognitív mg.	41	63	74	75
Szocializálódás	44	61	69	69
4. gyermek	16	20	27	37
Nyelvi mg.				
Kognitív mg.	16	24	30	41
Szocializálódás	42	47	47	48
5.gyermek	15	24	21	23
Nyelvi mg.				
Kognitív mg.	22	23	26	28
Szocializálódás	34	38	39	46
5. Gyermek	2	10	30	31
Nyelvi mg.				
Kognitív mg.	21	30	79	80
Szocializálódás	16	24	39	43

Könyvészet:

- 1.Gherguț, A (2011). *Evaluare și intervenție psihoeducațională. Terapii educaționale, recuperatorii și compensatorii*. Ed. Polirom, București
2. Göllész, V. (1992). *A fejlődés alapjai*. Tankönyvkiadó, Budapest
3. Hatos, Gy (1996). *Értelmi akadályozottsággal élő emberek: nevelésük, életük*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanítóképző Főiskola, Budapest
4. <http://www.musicastherapy.org/romania/resurse-online/studii-de-caz>, accesat la data de 27.02.2021
5. Ilie, S (2016). *Strategii și metode de cercetare psihopedagogică*. Curs. <https://gradu.ro/cursuri/psihologie/strategii-si-metode-de-cercetare-psihologica-176898>, accesat la 12.06.2021
6. Konta, I. *A zenerápia szerepe a prevencióban és a rehabilitációban*, Biatorbágy, 2004

7. Lengyelné M. T.,Tóvári J. *Kutatásmódszertan*. Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatika Intézete, Eger, 2001
8. Madarászné,L.K.; Urbánné,V.K. *Zene és terápia*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolai Kar. Budapesta, 1996
9. Missura, A. *Musicoterapia-Education Musical. Zene és terápia* (Szöveggyűjtemény), 1994

Négylábú segítők

Balogh Éva Zita⁴

Az utóbbi időben egyre több érdeklődés fordul a különböző alternatív terápiák felé. Sok esetben ezek a terápiás módszerek állatok segítségével valósulnak meg. Hazánkban is kezd elterjedni ez a tendencia, nálunk főleg a lovat és a kutyát használják, mint terápiás eszköz, terápiás segítő.

A szakirodalom az állatasszisztált terápia definícióját a Delta Society nemzetközi non- profit szervezet meghatározása alapján alkalmazza (Chandler, 2012; Kruger és Serpell, 2010). Az *állatasszisztált terápia* (AAT) egy meghatározott céllal létrehozott intervenció, mely során egy erre a folyamatra kiképzett terápiás állat segítségével viszik véghez a terápiás tervet. Ezek a foglalkozások figyelembe veszik az ember és az állat kapcsolatának jótékony hatását is dolgoznak, és terápiás tényezőként tekintenek rá. A terápiák célja többféle lehet, használhatjuk mozgásjavításra, érzelmi, szociális, kognitív fejlesztésre, a beszéd stimulálására, az életminőség javítására stb.

A kutya már évezredek óta az ember mellett él. A domesztikáció hatására és az ember evolúciója során a kutyák az ember környezetéhez adaptálódtak. Alkalmazkodásuk során megtanulták értelmezni az ember gesztikulációs kommunikációját és képesek érzékelni az emberek különböző kommunikációs módjait, mint az arcmimikája, hangszíne. Egy kutya könnyen bevihető bármilyen helyszínre, óvoda csoport, iskolai osztály, ezért könnyebben használható, mint terápiás asszisztens.

Az állatasszisztált terápiát gyakran Boris M. Levinson (1962) pszichiáter nevével kötik össze, ő volt az, aki elsőként írt erről a módszerről és vizsgálta a terápiás hatását az állatoknak. Egyik alkalommal saját kutyáját vitte be a terápiás foglalkozásra, ahol egy nagyon zárkózott gyerekekkel foglalkozott, akivel addig nem

⁴ Pszichológus, kutyafelvezető terapeuta, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyvárad

beszélt hozzá. A kutya hatására a gyerek megváltozott, a kisleány a kutyához beszélt és a terapeuta is a kutyán „keresztül” kommunikált a kisleánnyal.

Az utóbbi évek kutatásai kimutatták, hogy a kutyák nem csak az érzelmeinkre hatnak, hanem számos más jótékony hatásuk is van. Ha simogatunk egy kutyát, csökken a vérnyomás, a pulzus szám normalizálódik. Katcher (1981, id. Baun és mtsai, 1984) tanulmányaik során szignifikáns különbséget találtak azoknak az embereknek a vérnyomása között, akik simogatták a kutyájukat, beszéltek a kutyához és azok között, akik csak olvastak. Azt találták, hogy a kutya simogatása nagyobb nyugtató erővel bír, mintha csak egyszerűen pihennénk. A kutya jelenléte képes csökkenteni a stresszt is.

Az emberek pszichés jóllétének fontos része a *feltétel nélküli elfogadás, az igények nélküli szeretet*. Ezt egy kutya akár tanítás hiányában is képes megadni. Egy kutya nem köti feltételekhez a szeretetét, ő ugyanúgy elfogad bárkit, nem számít, hogy magas vagy alacsony, szőke vagy barna. A kutya a személyt fogadja el mindenféle előítélet nélkül. Ebből adódóan a kutya serkenti a spontán érzelmek kifejezését is.

Az állatok hatással vannak a szorongásra, jelenlétükben csökken a szorongás. (Wells, 2009). A biofilia elmélet alapján, ha megfigyelünk egy állatot, aki nyugalmi állapotban van akár egy fényképen, akár a való világban megnyugtató az emberre (O’Haire, 2010).

Egy kutya hatására nő az emberek biztonságérzete, nyitottabbak lesznek. Továbbá azokakik elesettnek érzik magukat is megtapasztalhatják milyen valakiről gondoskodni, ezáltal nő az önértékelésük és az önbizalmuk.

A kutya fejleszti a szociális készséget is. Az állatokat, köztük a kutyát is több területen alkalmazzák gyógyításra, lelki gondok megoldására, és fejlesztésre.

A kutya jelenlétében a gyerekek sokkal nyugodtabbak, nem érzik magukat feladathelyzetben, motiválja őket, növeli a magabiztosságukat, kevésbé szorongóknak.

Az utóbbi években egyre több adat bizonyítja a módszer elterjedését az Amerikai Egyesült Államokban körülbelül a képzett terápiás kutyák száma majdnem 20 ezer, és nagyjából 200 ezer embert látnak el. Európában 5-6 ezer

képzett terápiás kutyát foglalkoztatnakkülönböző terápiás programban, mint például mozgásfejlesztés, értelmi fejlesztés, beszédindítás, szocializálódás fejlesztése, idősellátásban és különböző pszichoterápiás foglalkozásokban.

Fontos kapcsolat alakulhat ki egy kutya és valamilyen sérült gyerek vagy ember között. A kutatások eredményei alapján elmondható, hogy a *kutya, mint motiváló ágens, illetve mint „szociális serkentő”* támogatja a sérült gyerekek összpontosítását a fejlesztő feladatok közben, és motiválja őket, hogy jobban közreműködjenek a terapeutával. (Stetina és mtsai. 2011)

Összegezve elmondhatjuk, hogy a terápiás kutyát egyre inkább foglalkoztatják különböző képességek és készségek fejlesztésében, ide tartoznak azok a folyamatok melyek hatással van az érzékszervi, értelmi és mozgásfejlesztésre, a kommunikáció és társas viselkedést elősegítő képességek fejlesztésére.

Könyvészet

- 1.Chandler, C. (2012). *Animal assisted therapy in counseling, Second edition*. New York, NY: Taylor & Francis Group, LLC
2. Baun, M., Bergstrom, N., Langston, N., & Thoma, L. (1984).
Physiological effects of human/companion animal bonding.
Nursing Research, Kruger, A. és Serpell, J. (2010) *Animal-assisted interventions in mental health. Psychology, Medicine*
3. Levinson B. (1962). The dog as a “co-therapist”. *Ment Hyg* 1962;
4. O’Haire, M. (2010). Companion animals and human health: Benefits, challenges, and the road ahead. *Journal of Veterinary Behavior: clinical applications and research*,
5. Stetina, B. U., Kothgassner, O. D., Lehenbauer, M., & Kryspin-Exner, I. (2011). Beyond the fascination of online-games: Probing addictive behavior and depression in the world of online- gaming. *Computers in Human Behavior*, 27(1),
6. Wells, A. (2009). *Metacognitive therapy for anxiety and depression*. Guilford. Press

A kutyás terápia

Balog Gertrud⁵

Gyakran tapasztalom, hogy a dolgozó kutya jelenlétére meglátva csak azzal reagálnak az emberek, hogy "nekik is van otthon kutyájuk". Nem kérdezik, hogy mit fejlesztünk, miért és hogyan. A kutyás terápia nem csak egy hobbi, hanem szaktudást igényel és tudatos tevékenységekre épül. A továbbiakban szeretném, hogy egy kis betekintést nyerjenek abban, hogy a mi intézményünkben hogyan is zajlanak a kutyás terápiás foglalkozások illetve szeretnék néhány általunk használt játékot is bemutatni.

Elsősorban bemutatnám kis segédemet, Beckyt akivel ezek a tevékenységek zajlanak. Fajtáját tekintve, ő egy Lagotto Romagnolo- olasz vizikutya, kislány. Testét tetőtől talpig beborító gypjas fürtökről ismert. Sok jó tulajdonsága van mint például intelligens, gyorsan tanuló kutya, mindig szüksége van a társaságra, nagyon szereti a gyerekeket és a velük való közös játszást. Az iskolánkban, intellektuális képesség zavaros gyerekekkel foglalkozom. Mielőtt még elkezdenénk a terápiás foglalkozásokat fontos, a szülői beleegyezés. Az egyéni képességeket figyelembe véve a differenciálás elve iránymutató a kutyás terápiák során. Arra törekszünk, hogy minden tanuló a számára megfelelő fejlesztésben részesüljön óráról órára. Minden foglalkozásunknak keretet adunk, így a gyermeknek ezáltal egy állandóságot biztosítunk. A fejlesztés előtt felmérjük a gyerekeket. A gyerekek felmérése után általában 5 fejlesztési területet határozok meg:

- **mozgás:** nagymozgások és finommotorika
- **érzékelés:** hallás, látás, bőr-és tapintás
- **kognitív funkciók:** figyelem, emlékezet, gondolkodás, memória fejlesztés
- **szociális interakciók:** alapvető illemszabályok tanítása, csoportszabályok kialakítása, betartása, kooperáció, kapcsolatfelvétel
- **kommunikáció**

Gyakran előfordul, hogy a fejlesztésben résztvevő gyerek fél a kutyától. A lényeg, hogy soha nem erőltessük a gyereket. Ilyen esetben bevihetünk egy plüss kutyát és ugyan azt eljátszuk vele amit az igazi kutyával csináltunk volna, a lényege ennek, hogy

⁵ Gyógypedagógus, kutyafelvezető terapeuta, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyváradi

megbizonyosodjon róla a gyerek, hogy nem bánt a kutya és nem fog történni semmi ami váratlanul érné.

A foglalkozások alatt a kutya a legnagyobb szerepet a motiválásban kapja, vagyis a kutya jelenlétével próbáljuk a gyermeket ösztönözni a feladatmegoldásra. A kutya részvétele történhet passzívan- ilyenkor lehetősége van a kutyának a pihenésre és aktívan- amikor a kutya parancsokat , utasításokat teljesít. Fontos, hogy a terápiás kutya jól érezze magát a terápiás helyzetben.

Általam használt **játékok** terápiás helyzetben:

- **Labdás ismerkedős játék-** a résztvevők körbe leülnek. A kutya is a körben van, a gazdája mögött helyezkedik el. Aki kapja a labdát, bemutatkozik vagy/és annak a nevét mondja, akitől kapta a labdát illetve annak a nevét is mondja akinek dobni fogja a labdát.
- **Szem-kéz koordinációt fejlesztő játék-** labda célba dobása ,ahol a tanulók egymás mögé, sorba felállnak. Előttük elhelyeznek egy kosarat amelyben bele kell dobni a labdát. A kosár és a gyerek közötti távolságot a tanulók igényei és képességei határozzák meg. A kutya feladata ebben a játékban, hogy visszahozza a labdát.
- **Testtudat és testséma fejlesztése-** a test részeinek megnevezése utánzás és szóbeli utasítás alapján. Elsősorban a saját testének részeivel kell a gyermeknek tisztában lennie. Ezt követően jöhetnek a plüsskutyák és Becky testrészeinek a megnevezése.
- **Térérzékelés, téri orientáció fejlesztése-** bekötött szemmel menjen oda a kutyához, úgy irányítva, hogy a kutya közben ugat. Ha olyan a csoport akkor segíthetnek az irányításban.
- **Nagymozgások fejlesztése-** figyeld a jelzést, ha a kutya áll, ők is állnak, ha fekszik akkor előre hajlanak, ha ül akkor legúgólnak. Ebben a játékban az utánzó mozgásokra fektetjük a hangsúlyt.
- **Finommotorika fejlesztése-** a kutya utánzó simogatása mondókákkal egybekötve. A tanulók körbe helyezkednek el úgy, hogy a kör közepén lévő kutyán mind a két kezük elférjen.
- **Ritmusrész fejlesztése-** a gyerekek tegyék tenyerüket a mellkasukra és próbálják megfigyelni milyen ritmusban dobog a szívük. Próbálják ki a kutyán is.
- **Beszédkésztség és kommunikációs készség fejlesztése -** a gyerekek sorban leülnek. A kutya, kosárban, egyenként visz a tanulóknak egy-egy képkártyát. A résztvevő

feladata, hogy a képen szereplő tárgy kezdő hangjával egy új szót kell mondania. Ha jót mond akkor kap egy pacsit a kutyától.

Vannak olyan gyerekek akik, bár saját szavukkal elmondani nem tudják, de testbeszédük elárulja, hogy mennyire szeretik a kutyás foglalkozásokat. Mindenki arcán felcsillan a mosoly, ami általában nem nekünk, hanem a kutyának szól elsősorban. Nyilván a kutya sem képes csodát tenni de a gyermek figyelmét magára összpontosítja és így mint egy kapaszkodó és társ vesz részt a gyermek fejlesztésében.

Könyvészet:

1. Klimke, Vivienne (2003): *Gyógyító állatok "Aikre mindig számíthatunk"* Gladiátor Kiadó, Budapest
2. Dr. Németiné Borbás Andrea (szerk.) (2003): *Játékosan- Játékgyűjtemény a részképességek fejlesztéséhez*, Vác, Eu-Synergon
3. Szinák - Veress: *A kutya hétköznapijai* Pannon Könyvkiadó Budapest, 1993
4. Vivienne Klimke: *Gyógyító állatok* Gladiátor Kiadó Budapest, 2003

Kadans- a tánc terápiás célú használata autista gyerekeknél és fiataloknál

Boros Györgyi⁶

Oprea Éva⁷

" A tánc a lélek rejtett nyelve"

- Martha Graham-

A tánc egyidős az emberiséggel, kutatók szerint már a Krisztus előtti korban is gyakorolták az emberek, ezt az állítást barlangrajzok támasztják alá. Végigkísérte az emberiség fejlődését, napjainkban pedig már számos formában létezik, mint például a klasszikus vagy modern táncok. Gyógyító ereje van, csökkenti a szorongást, oldja a feszültséget. Tánc közben a szervezetben endorfin, azaz boldogsághormon termelődik, amelynek fájdalomcsillapító hatása van. Segít kapcsolódni önmagunkhoz, kifejezni az érzéseinket szavak nélkül, csak a mozdulataink által.

A tánc terápiás alkalmazása a XIX. században kezdődött. Marian Chace táncos, koreográfus és előadó, a táncterápia "nagyasszonya", az 1940 – es években alapította meg az amerikai táncterápiás egyesületet (ADTA – American Dance Therapy Association), amely meghatározása szerint a táncterápia a tánc terápiás célú alkalmazása az érzelmek, észlelés, társas kapcsolatok, viselkedés és egyéb fizikai állapotok javítására. A holisztikus megközelítés szerint a táncban a mozgás, a mozdulatok és a lélek össze vannak kapcsolva a zene által. A zenére történő ismétlődő ritmikus mozgás segít visszatalálni a testünk természetes ritmusához, csökkenti a stresszt, ezáltal létrehozva egy nyugodtabb állapotot, fejlesztve az önbizalmat, a képzelőerőt és a kreativitást (Krabill, M., 2015).

A Kadans – a tánc terápiás célú alkalmazásának módszerét Katrien Bruer belga táncterapeuta dolgozta ki 2006-ban, egy olyan eszközt keresve amely megfelelő a speciális nevelési igényű személyeknek. A Kadans nevet a saját neve első szótagjának és a belga tánc szónak az összevonásával alkotta meg (KA + DANS). A kezdeti időszakra így emlékszik vissza: *"Egy olyan módszert kerestem ami által szavak nélkül tudok kapcsolódni a tanítványaimhoz. Abból indultam ki, hogy a test és a lélek kölcsönösen befolyásolják egymást. A munkám során gyakran rácsodálkoztam, hogy mekkora ereje van a táncnak, segít kapcsolódni, a táncban gyönyörűen és tisztán fejeződnek ki a lélek belső rezdülései, az*

⁶ Gyógypedagógus, Cristal Speciális Oktatási Központ Nagyvárád

⁷ Gyógypedagógus, Cristal Speciális Oktatási Központ Nagyvárád

érzelemek". A módszer mottója is ezt erősíti meg " A test mondja el azt, amit nem tudnak kifejezni a szavak".

A módszer ötvözi Gabriel Roth "5 ritmus mozgásmeditáció"-ját, Laban mozgásanalízisének elemeit, a primitív ritmusokat és a bazális stimulációt. Az első adja meg az alapötletet és a struktúrát, a primitív ritmusok biztosítják a keretet mindehez, felhasználva a bazális stimuláció egyes elemeit, Laban mozgásanalízisének a felhasználásával pedig le tudta írni a terápia során használt mozgásokat.

A "5 ritmus mozgásmeditáció"-t Gabriel Roth, amerikai zenész, táncos és művész alkotta meg az 1970-es években. Ez egy olyan szabad, improvizációra épülő tánc, amely a test mozgatása által nyugtatja meg a lelket. A munkája során megfigyelte, hogy a spontán táncban van egy adott ismétlődési forma, egy algoritmus, a kezdeti lassú mozdulatokat egyre gyorsabbak váltják fel ameddig el nem érnek egy tetőpontot, hogy aztán könnyedebbé válva lelassuljanak, egészen egy relaxációs állapotig. Szerinte ez az öt ritmus egy "hullámot" alkot, megszabadít a negatív energiaktól, mutat egy utat amely által visszatálhatunk vagy közelebb kerülhetünk önmagunkhoz, az érzékeny, vad, szenvedélyes és ösztönös identitásunkhoz. Ez az öt ritmus: a flow (áramlás), staccato, káosz, líra és stillness (csend), az élet ritmusai.

A primitív mozgás egy olyan táncterápiás módszer amely az ősi törzsi táncokról folytatott antropológiai kutatásokra épít. A tánc, a zene és a mozgás egy szimbolikus szinten kapcsolódnak össze. A használt mozgásoknak ismétlődő jellege van, mintegy transzállapotot létrehozva, egy adott ritmusra, a dobok ritmusára. A hang fontos szerepet kap, nem használnak szavakat, sokkal inkább a nem artikulált kifejezések vannak az előtérben. (Margariti, A. et al, 2012).

A Kadans elsődleges célcsoportja a speciális nevelési igényű személyek, életkortól függetlenül. Nagyon fontos szerepet kap a csoport terápiás hatása. Az egyén számára egy olyan biztonságos környezetet teremtve ahol lehetősége van kifejezni önmagát, megtapasztalva a feltétlen elfogadást, egy teret, ahol kipróbálhatja a saját határait és tud kapcsolódni másokhoz. Az öt ritmus biztosítja azt, hogy megélje mind a két állapotot: egyedül vagy másokkal együttműködve táncolni. Általában igyekszünk homogén csoportokat létrehozni. A sérülés mértékétől függően két fajta csoportot szoktunk meghatározni. Az egyik csoportban a súlyos, halmozottan sérült személyek vesznek részt, azokban az esetekben amikor nehezebb az utasítások követése, nincs kialakulva a téri orientáció, az ismétlési készségek, figyelemzavar áll fenn. Itt minden résztvevő egy shadow (támogató) személy segítségével vesz részt a foglalkozásokon. A shadow egyfajta közvetítő a terapeuta és a résztvevő között, és gyakran ez az elhelyezkedésben is megjelenik, a segítő személy

szemben állva helyezkedik el. A fő cél, hogy a speciális nevelési igényű személy a saját lehetőségeihez képest minél önállóan vegyen részt a foglalkozásokon. A másik csoportban a résztvevők képesek segítség nélkül, önállóan táncolni.

A foglalkozások felépítése előre meghatározott, és tíz foglalkozáson keresztül ismétlődik, ezáltal a résztvevők biztonság érzete nő és lehetőséget kapnak arra, hogy a saját ritmusukban fejlődjenek. A mozdulatok előre meghatározottak ugyan, de nincsenek jó vagy hibás mozdulatok. Mindenki a saját ritmusában táncol. Minden alkalommal a köszönéssel kezdünk. Körbe megyünk egy adott ritmusra, amelyet általában egy ritmushangszerrel teremtünk meg, egy egyszerű, ismétlődő dallamra, és minden résztvevőt köszöntünk, a nevén szólítva. Ezt egy rövid, játékos bemelegítés követi, ahol átmozgatjuk a testünket, készülünk a táncra. Ezután következik az öt ritmus sorrendben, majd a végén egy rituáléval köszönünk el, például körbe állva megköszönjük a mai alkalmat és megtapsoljuk magunkat. Tíz alkalom után fokozatosan kezdjük el megváltoztatni ritmusonként a zenét és a mozdulatokat. A ritmusok között, egyfajta átmenetként használhatunk rövid gyakorlatokat a szomatikus terápiából, mint például a testrészek átmasszírozása, esőcseppek imitálása a fejtetőtől indítva lefelé, és így tovább.

A módszer nem igényel különleges felszerelést. Használhatunk hangszereket, anyagdarabokat mint például tüll egyes ritmusoknál, ezt mindig a csoport igényeihez igazítjuk.

Minden ritmust egy adott energia jellemez, és köthető egy elemhez a természetből.

Flow (áramlás) a jelenbe hoz minket, megéljük a pillantot, a mozdulatok nyugalmat sugallnak. A testünk követi az energia áramlását.

A mozdulatok folyamatosak, mint például a tai-chi vagy jóga gyakorlatokban, nincs kezdet és vég. Egy fa, ahogy mozog a szélben. Végtelen köröket vagy fektetett nyolcasokat rajzolunk a levegőbe, figyelve a légzésünkre, a mozdulatok kapcsolódnak egymáshoz, egyik mozdulat gördül át a másikba. Ez a női energia ritmusa, jelen lenni, a kreativitás kifejezése.

Az érzések amelyek ezt a ritmust jellemzik: odaadás, nyitottság és biztonság.

A természeti eleme a föld. Segít tudatosítani a testünket. A lábunk a talajon marad.

A zene dallamos és harmónikus, például egy lágy jazz dallam.

Staccato a tűz egyre jobban lángol, a dobok ritmusára mozdul a testünk, érezzük az energiát. Határozott, erőteljes, céltudatos mozdulatok jellemzik, amelyek térben könnyen behatárolhatóak, előre, hátra, oldalra, a mozdulatok eleje és vége jól meghatározott. Indulás és megállás. Ebben a ritmusban kifejezhető a harag, az erő. A kulcsszó a szenvedély, az

energikus mozdulatok. A ritmust a legjobban a szívdobbanás, a dob ritmikus hangja, a flamenco tánc erőteljes mozdulatai, a harcművészetből, karate, judo vett mozgások jellemzik.

A mozdulatok rövidek, egy vonalat írnak le, ami lehet egyenes vagy oldalirányú, taps, nyomás vagy húzás, a katonák járása. A figyelmünk a jelenben van. A férfi energia hatja át a ritmust.

Az érzések az itt és most, a cselekvés pillanata.

A természeti eleme a tűz.

A zene tempós, afrikai törzsi zene, hip -hop.

Káosz egyre gyorsulnak a mozdulatok, elengedjük a kontrollt, a negatív érzelmeket. Pörgünk, forgunk, rázkodunk, össze -vissza mozgunk a térben cél nélkül. A legjobban egy vulkán kitöréséhez tudjuk hasonlítani.

A mozdulatok nem összerendezettek, kapkodóak, egyre gyorsuló ritmusban követik egymást, egészen addig ameddig a zene nem éri el a tetőpontot, amikor is megállunk egy helyben tapsolva vagy a lábunkkal dobantva. A struktúra megtartása különösen fontos ebben a ritmusban, a figyelemzavaros vagy hiperaktív gyerekek nagyon könnyen "túlpöröghetnek".

Ezt a ritmust gyakran nevezzük a "spagetti" ritmusnak, ahogy fő a tészta és a spagetti szálak egyre jobban összekeverednek úgy mozgunk a térben, mindenki a saját útját járva.

A természeti eleme a víz.

A zene energikus, ahol a tempó nő egy adott pontig majd átvált, mint a gipsy vagy az ír zene.

Lyric a felhők mögül előbukkanó napsütés a káosz ritmusa után. Az életöröm kifejeződése, mint amikor a természet ébredszik tavasszal. Játékosnak, könnyűnek érezzük magunkat. A csoport energiája fontos szerephez jut.

A mozdulatokat könnyedség, energia és játékoság jellemzi, nyitottság, interakció két csoport között, egyfajta párbeszéd.

Az érzések megkönnyebülés, mintha egy tollpihe szállna a szélben. Érezzük, hogy nem vagyunk egyedül.

A természeti elem a levegő.

A zene könnyed, táncra csábító dallamok, amelyek vidámságot sugallnak, mint a brazil zene, a salsa ritmusai.

Stillness, elcsendesedés. A figyelmünket a testünkre és a légzésünkre összpontosítjuk. Hagyjuk megpihenni a testünket. Egy alvó macska, egy teknős mozgása szemlélteti a legjobban ezt a ritmust.

A mozdulatok egyéni relaxáció, vagy pedig páros (résztevő és shadow) a bazális stimuláció elemeit alkalmazva.

Az érzések nyugalom.

A természeti elem az üresség.

A zene meditációs zene.

Mindenki megtalálhatja a saját lelkiállapotához legjobban illő ritmust. A mozdulatokat igyekszünk a hétköznapi tevékenységekhez kötni, hogy könnyebb legyen megérteni őket, például a staccato ritmusnál vágjuk a zöldséget a levesbe vagy dobolunk egy képzeletbeli dobon. Egy ritmuson belül két vagy három mozdulatot használunk, és azokat ismételjük.

A 2022 – 2023-as évben az Orca alapítvány az "ASTA tánc – táncterápia autista gyermekek és fiatalok részére" pályázat keretében 61 autista vehetett részt táncterápiás foglalkozásokon. A pályázat célkitűzései között szerepelt a táncterápia jótékony hatásainak a kutatása. Ennek eredményeképpen elmondhatjuk, hogy a Kadans módszer fejleszti az utánzási, szociális, érzelmi és kommunikációs készségeket.

Könyvészet:

1. Bruer, K. (2018). Kadans – Dance as a therapeutic activity – kurzus anyag. Nagyvárad.
2. Krabill M. (2015, 04 mai), Top Five Advantages of Dance Therapy, Disability Resource Community, [http://www.disabilityresource.org/29-top-five-advantages of-dance-therapy](http://www.disabilityresource.org/29-top-five-advantages-of-dance-therapy), consultat: 21.07.2017
3. Margariti, A. and all (2012, april) An application of the Primitive Expression form of dance therapy in a psychiatric population, *The Arts in Psychotherapy* 39(2):95–101
DOI:[10.1016/j.aip.2012.01.001](https://doi.org/10.1016/j.aip.2012.01.001)
4. Oprea E. et all: ASTa dans – Ghid metodic de aplicare a Kadansului la copii și tineri cu tulburare de spectru autist. Nagyvárad, Primus kiadó
5. The 5 Rythms (n.d) forrás <https://www.5rhythms.com/gabrielle-roths-5rhythms/what-are-the-5rhythms/>
6. What is Dance/Movement Therapy? Forrás <https://www.adta.org/>
7. Az 5 ritmusról. Forrás <https://5ritmus.wordpress.com/2014/10/07/az-5ritmusrol/>

A játékterápia szerepe a sajátos nevelési igényű gyermekek felzárkóztatásában

Erdeli Elena⁸

Sipos Lăcrimioara⁹

Abból az elgondolásból kiindulva, hogy a játék a gyermekkor legfontosabb tevékenysége, egy nagy formáló élmény, amelyen keresztül a gyermek segíti az élethez való alkalmazkodást és szellemi, testi, érzelmi és intellektuális fejlődést, a játék mindvégig elsődleges szerepet kapott a program során.

A szakirodalomból ismert, hogy a játék régi ismereteket használ fel, amit a fogyatékos gyermek tud, és egyben új tapasztalatokkal is megismerteti, így a játékon keresztül minden gyermek új készségeket, elsajátításokat, információkat szerez az őt körülvevő világról, kb. őt magát, társairól.

A játék fogalmát több, eltérő nézőpontból közelíthetjük meg: egyesek intellektuális tevékenységnek, mások rokonszenves, kellemes, szórakoztató tevékenységnek tartották.

A román nyelvben a játék szónak több mint hét jelentése van, kezdve a "szórakoztató tevékenységtől, amelyet különösen a gyerekek élveznek" egészen a "játék-elméletekig - a konfliktushelyzetek matematikai elméletéig, amelyben két vagy több félnek a céljai, tendenciái ellenkezőek" (Leontiev)., 1964).

Az említett szerző véleménye szerint a tulajdonképpeni játék akkor jelenik meg, amikor a gyermek kiskorában, gyakorlatilag 3 éves kora körül, tudatossá válik a körülötte lévőkkel, ezért a második gyermekkorra, vagyis az óvodás korra jellemző, domináns tevékenységnek számít.

A játék definiálására irányuló kísérletek számosak éppen azért, mert a kifejezésnek több jelentése van a különböző nyelveken, bár a szótárak megkülönböztetik a szó közvetlen (fő) és átvitt jelentését. DB Elkonin (1980) úgy definiálja a játékot, mint "az a tevékenységi forma, amelyben az emberek közötti társadalmi kapcsolatok az azonnali haszonelvű tevékenységek feltételein kívül jönnek létre. “

⁸ Gyógypedagógus, Bihar Megyei Nevelési, Tanácsadó-és Erőforrás Központ

⁹ Gyógypedagógus, Orizont Speciális Oktatási Központ Nagyvárad

A játék és a gyermekkor fogalma olyan szorosan összefügg, hogy aligha gondolunk az egyikre anélkül, hogy azonnal ne gondolnánk a másikra. Ahogy a felnőttek életét a hivatásos foglalkozások jellemzik, a gyermek életét elsősorban a játék jellemzi. Mivel a játék a gyermek pszichológiai fejlődését jelentős mértékben befolyásoló tevékenység, sok kutató figyelmét felkeltette, akik figyelembe vették a játék általános jellemzőit:

- a játék kellemes és pozitív hatásokkal jár;
- a játék egy önmagáért végzett tevékenység, amely önmagában is jutalommal jár, és nem függ a játékhelyzeten kívüli szabályok megvalósulásától;
- spontán és önkéntes, nem kezdeményezi és nem irányítja valaki más;
- igényli a gyermek aktív közreműködését;
- ez nem ugyanaz, mint a való élet

Chateau, J. (1967) szerint, a gyermekek játék-tevékenysége elsősorban intenzív élvezet, ugyanakkor egy komoly tevékenység, amelyben az utánpótlás, az illúziós struktúrák, gyermeki/ egyszerű törvényszerűségek, a gyakorlás, nagy jelentőséggel bír. A valódi játék-tevékenység, viselkedés megjelenését, amelyet megkülönböztet a kisgyermek funkcionális játékaitól, a személyiség felébredéséhez kapcsolja. A gyermek érvényesülési kísérlete a játékokban két formában nyilvánul meg:

1. a nála idősebbek iránti vonzódás, amelyet a „gyermekkor alapvető motorjának” tartanak, és
2. a formalizmusig taszított rend, szabályok iránti szeretet.

Ha a mentális cselekvések fejlődésének szemszögéből nézzük a játékot, akkor hangsúlyozhatjuk, hogy létrehozzák azt, amit Vigotszkij "a legközelebbi fejlődés zónájának" nevezett. A játékban a gyermek a tárgyak konkrét jelentésével foglalkozik, kezdetben ezek helyettesítőire, nevezetesen a játékokra támaszkodik.

A kezdeti szakaszban szükség van a tárgy, vagy az azt helyettesítő szimbólumra és a vele végrehajtott relatív cselekvésre, míg később a játék során a szó – megnevezés a dolgok jelképeként, a cselekvések pedig rövidített és általánosított gesztusokként nyilvánul meg nyelvi kifejezések kíséretében.

Annak érdekében, hogy rávilágítsak a beszéd fontosságára a gyermek fejlődésében, úgy döntöttem, hogy a mai napon bemutatok néhány, a logopédiai tevékenységek során, általam használt játékot.

1. Játék: Hány figura van a tányéron?

Cél: a helyes légzési készségek fejlesztése; helyes számolási készség fejlesztése (0-tól 10-ig)

Műveletesített feladatok:

- megfelelően lélegezni, hogy a szívószállal elkapja a figurát

- a figurát a szívószál segítségével a saját tányérjára helyezni.
- megszámolni az összegyűjtött figurákat

Játékszabály: Tanítói utasításra , helyes ki- és belégzéssel, a kapott szívószál segítségével kell felemelni a figurát az asztalról. A szívószállal egyszer felvett figurát a saját tányérra kell helyezni, a végén minden gyerek megszámolja, hány figurát sikerült gyűjtenie.

Játék kellékei: figurák, tányér, szívószál

A játék nehezített változata: A könnyű figurák helyett használhatunk cukorkákat vagy kis, fényes papírdarabkákat, amelyeket egyik gyerektől a másikhoz kell átvinni.

Didaktikai eszközök: tányérok, szívószálak, figurák, cukorkák, fényes papír

2. Játék: The Bubbly Glove

Cél: a helyes légzési készségek fejlesztése; rajzkészségek és képességek fejlesztése

Műveletesített feladatok:

- rajzoljon emberi arcot a kesztyűre (szem, orr, száj stb.)
- rögzítse a kesztyűt a pohárra
- szívószállal fújja fel a kesztyűt

A játék szabályai: Minden gyermek a kesztyűre fog rajzolni szemet, orrot és száját, majd rögzíti a kesztyűt a pohárra a kapott gumikarikával és felfújja a kesztyűt a szívószállal.

Játék kellékei: kesztyű, szívószáll

didaktikai anyagok: szívószálak, poharak, gumikarikák, kesztyűk, markerek/ filctollak

3. Játék: Az elvarázsolt zsák

Cél: A környezetünkben lévő tárgyak nyelvtani szempontból helyes megnevezésének és leírásának képességének fejlesztése

Műveletesített feladatok:

- tappintás által azonosítani a zsákban lévő tárgyakat
- nevezze meg helyesen a tárgyakat
- mondja meg, mire használják a tárgyat

Játékszabály: a megnevezett gyermek kiválaszt egy tárgyat a zsákból, megnevezi, majd elmondja, mire használjuk.

Játék elemei: tárgy kiemelése, meglepetés

Didaktikai anyag: zsák, különféle tárgyak

Nehezített játék: A tanulóknak a kitapogatott tárgy nevét szótagokra kell bontani, és a tárgy nevét tartalmazó mondatokat kell alkotniuk.

4.Játék: A csodálatos könyv

Műveletesített feladatok: a tér-időbeli tájékozódás kialakítása

- finom-motorika fejlesztése, kéz-uj torna bemelegítő gyakorlatok elvégzése
- a pillangók térbeli helyének, pozíciójának megnevezése
- sorolja fel a színeket

Játékszabály: a tanulók utánzás által végre hajtják a jelzett gyakorlatokat

Játékelemek: meglepetés elemek

Didaktikai anyag: filckönyv, apró tárgyak

Nehezített játék: A tanulók megnevezik a virágok színét és a pillangók térbeli helyzetét

5. Játék: A színes vonat

Cél: a forma és szín fogalmának fejlesztése

Műveletesített feladatok:

- a kockák szín szerinti csoportosítása
- vonat építése a színes kockák felhasználásával

Játékszabály: a gyermek szín szerint válogatja a kockákat, majd a szétválogatott kockákból vonatot épít.

Játékelemek: a szabályok

Didaktikai eszközök: kockák

Nehezített játék: Különböző méretű és formájú kockák összeillesztése, úgy hogy a játékvonat alakja a lehető legközelebb álljon a valósághoz.

6. Játék: Színes szavak

Cél: szókincs fejlesztése új szavak asszimilálásával

Műveletesített feladatok:

- a képen látható tárgy megnevezése
- szótagokra bontani a szót

Játékszabály: a gyermek kiválasztja a nyíllal jelzett színt, majd megnevezi a szót.

Játékelemek: várakozás a sorra

Tananyag: képekkel ellátott tokenek, játéktábla

A játék nehézsége: A szó szótagokra bontása és a szótagok számolása.

Úgy gondolom, hogy minden gyermeknek, különösen a speciális igényűeknek meg kell tapasztalnia a környezetet, új ismereteket és készségeket kell asszimilálnia és felhalmoznia számos érzékszervi úton.

A játéktevékenységek arra ösztönzik a DMS-t használó tanulókat, hogy aktívabban vegyenek részt, együttműködjenek és hatékonyabban kommunikáljanak társaikkal, ill. a tanáraikkal.

Könyvészet:

1. Chateau, J., (1967), Copilul și jocul, E.D.P., București
2. Kelemen, G., (2007), Psihopedagogia jocului, Ed. Universității “Aurel Vlaicu”, Arad
3. Popescu, Neveanu, P., (1978), Dicționar de psihologie, Ed. Albatros, București
4. Cucoș Constantin, (2000) Pedagogie, Editura Polirom, Iași
5. Alois Gherguț, (2005) Sinteze de psihopedagogie specială. Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice., Editura Polirom, Iași
6. Radu Ion, (1983), Psihologia educației și dezvoltării, Editura Academiei, Bucuresti

Ciróka- maróka- a népi gyermekjátékok szerepe napjainkban

Kecse Gabriella¹⁰

Oláh Andrea¹¹

Mottó: “A játékok nem csupán öncélú, szórakoztató szabadidős tevékenységek, hanem olyan potenciális értékteremtő eszközök, amelyek az élet minden területét képesek átalakítani, hatékonyá tenni, és nem utolsósorban a közérzetet és a hétköznapi hangulatot is jelentősen javíthatják “ Fromann Richárd

Minden közösség életében fontos szerepet kap a játék. A játék az emberi élet, a létezés legősibb sajátossága. Jean Piaget gondolatrendszere szerint, “a játék terméke és eszköze az értelmi fejlődésnek, gyakorlórendszere a mozgásnak, a szocializációnak”.

A népi gyermekjátékok egy csoport, egy társadalom kultúrájának hű és pontos kifejezői, amelyekből egy közösség értékei, normái, elvárásai tükröződnek vissza.

Az antropológiai irodalom a játékokon belül három nagyobb csoportot különböztet meg: a választáson (chance), a fizikai ügyességen (physical skill) és a stratégiai (strategy) elveken alapulót, amelyeket a szocializációval társít. A választáson alapuló játékok fő célja a felelősségérzet kialakítása és gyakorlása (high-routine responsibility-training), a fizikai ügyességre alapozó játékok a teljesítmény értékét hangsúlyozzák (higher child training in achievement), míg a stratégiai játékok az engedelmség és alkalmazkodás képességét fejlesztik (high obedience training) (Roberts–Sutton-Smith 1962).

A néprajz a játékokat aprólékosabb felosztás szerint osztályozza, amely nemcsak a játékok szerkezetére, hanem azok társadalmi vonatkozásaira is tekintettel van. A különböző típusok négy nagy tömböt alkotnak: az eszközös, a mozgásos, a párválasztó és a szellemi játékok csoportját.

Eszközös játékok altípusai: tárgykészítő játékok, eszközös ügyességi játékok, sportszerű népi játékok

Mozgásos játékok: különféle ügyességi és erőjátékok, fogócskák, sokféle vonulás

Párválasztó játékok: párválasztó körjátékok, leánykérő játékok, párválasztó társasjátékok

Szellemi játékok: szellemi ügyességi játékok, becsapós játékok, kitalálós játékok, tiltó játékok, rejtő-kereső játékok.

A teljesség igénye nélkül, bemutatunk néhány közismertebb gyermekjátékot.

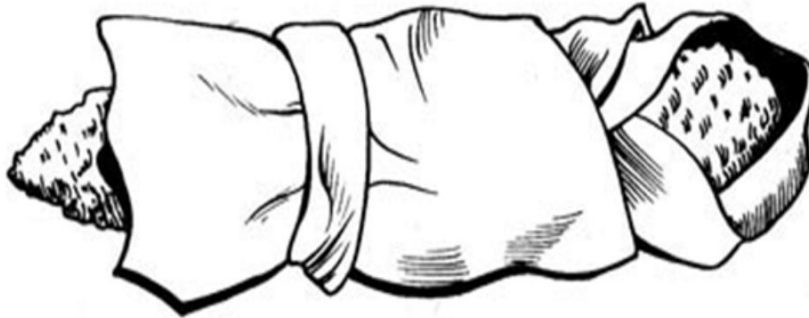
¹⁰ Magyar- néprajz szakos tanár, Bihar Megyei Tanfelügyelőség

¹¹ Gyógypedagógus, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyvárad

Az eszközös játékok közül:

a. *Tárgykészítő játékok:*

- Csutkarozi (1. ábra), csutkakata vagy egyszerűen baba (Sándor 1962: 98-99, N. Bartha 1943: 403-404)

1. ábra Csutakrozi (Konyár, Bihar m., N. Bartha 1943: 403)

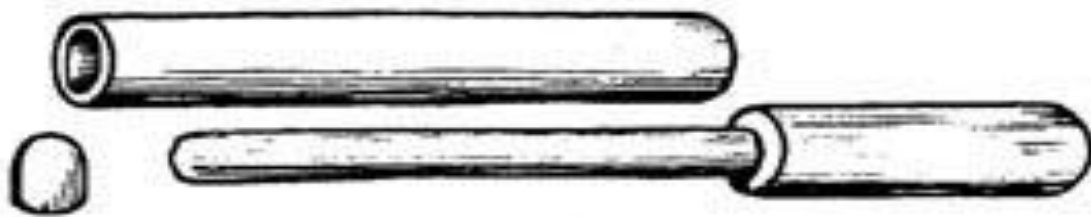
- A másik kedvelt típus a rongybaba volt (2. Ábra)

2. ábra Rongybaba

- Bodzapuska (3. ábra)

Csőve egy kivájt belű, két bütyök közti bodzaág darab, amihez faragnak egy a csőbe beférő, azon végig érő dugófát. A hozzá való golyót vízbe áztatott és jól összenyomott csepűből vagy kenderből készítik. A golyót cső végeibe szorítják, majd az egyiket belökik a dugófával. A csőbe szorult levegő a másik golyót nagy durranással löki ki.

3.ábra.Bodzapuska vagy csepppuska (Esztelnek, Háromszék m.; Gazda 1980: 250)

- Kukoricamuzsika (4.Ábra)

Egyenes kukoricaszárból két bütyök közti darabot végnak le, a bütyökkel együtt, hegyes bicskával a héját két helyen egymás mellett fölmetszik, s a végein kifeszítik két keresztbe dugott pálcikával. Egy vastagabb a hegedű, egy ugyanilyen módon készült vékonyabb pedig a vonó. A hegedűt az álluk alá illesztik, a vonót megnyálazzák, és „hegedülnek” rajta.

4. ábra. Kukoricamuzsika vagy kocsánymuzsika
(Esztelnek, Háromszék m.; Gazda 1980: 236)

b). *Eszközös ügyességi játékok:*

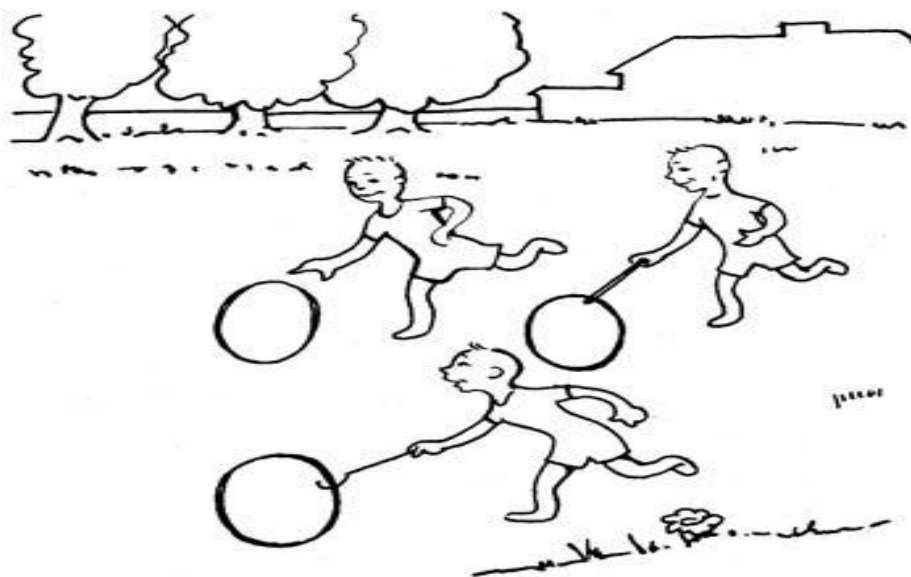
Az ebbe a csoportba tartozó játékeszközöket nem maguk a gyerekek készítik.

1. A kacsázás: vízparti játék, a gyerekek lapos kavicsokat gyűjtenek, majd úgy dobják őket, a vízbe, hogy a víz felszínén minél többet ugorjanak a kavicsok. Az nyer, akinek a kavicsa a legtöbbet ugrik (kacsázik) a víz felszínén mielőtt elsüllyed.

2. A szappanbuborék-fújáshoz szappanos víz kell és egy lúdtoll üreges szára vagy szalmaszál, napjainkban szívószál. Ezzel szívják fel a vizet a csövecskébe, és kifújják belőle, amely buborékot formál. Igyekeznek, hogy azok minél szebbre és nagyobbra sikerüljenek.

3. Abroncsajtás :

Egy abroncsot (drótkarikát) egy bottal ütve hajtanak végig a mezőn (utcán), vigyázva, hogy el ne dőljön (5. ábra). Ha valakié eldől, az kiesik. Az nyer, aki először ér a kijelölt célig.

5. ábra. Abroncshajtás

(Hévizgyörk, Pest m.; Hintalan–Lázár 1980: 152 nyomán)

Különféle ügyességi és erőjátékok

A kisgyerek első játécai azok, melyeket a felnőttek játszanak vele: simogatással, csiklandozással, egyszerű, 1–2 soros mondókákkal mulattatják, csitítják. Az arccirógatók megnyugtatják az ölbe ültette kisgyerekeket.

6

Ci - ró - ka, ma - ró - ka, Mit főz - tél? Ká - sát!

Ho-va tet-ted? Pad a - lá!

omszéd-asz-szony kis - ci - cá - ja meg - et - te!

sikk-makk - makk- makk!

Az *ujjasdi* gyakran összekapcsolódik a *tenyeresdivel*. A gyerekek nagybacska korukban is szeretik. A kisgyerek ujjait a hüvelykujjtól kezdve kiszámolják (“Ez elment vadászni...”), majd a tenyerébe köröket rajzolnak („Kerekecske, gombocska”).

Ez elment vadászni,
 Ez meglőtte,
 Ez hazavitte,
 Ez megsütötte,
 Ez az icike-picike mind megette!

Kerekecske, gombocska,
 Hová szalad a nyulacska?
 Zöld erdőbe, zöld mezőbe,
 Erre, erre, erre,
 Ide szalad a nyulacska!
 (Gúta, Komárom m.; Harmathné gy. 1971)
 Kézcsípkedő:.

Két ujjal felcsípi egymás keze fejét úgy, hogy a kezek egymás fölött legyenek, és éneklük a mondókát. A végén elengedik a fogást és hessegetnek. (vö. MNT I. I B 4 a, VII A 1 b β.)

7

Csip - csip, csó - ka,
 Vak var - júcs - ka,
 Jó volt - e a
 Kis - fi - úcs - ka,
 Ha nem jó a
 Kis - fi - úcs - ka,
 Csip - je meg a
 Vak var - júcs - ka!

Hess, hess, hess!

A már ülni tudó gyerekekkel játsszák a höcögtetőt. A kicsit a felnőtt a térdére ülteti, és lábát föl-le mozgatva lovagoltatja

8

Hőc, hőc, ka - to - na, Ket - ten ü - lünk a ló - ra,
 Szé - nát, za - bot a ló - nak,
 Ab - ra - kot a csi - kó - nak,
 Na - gyot ug - rik La - có - nak!

SOKFÉLE VONULÁS

A vonulások jelentik a határesetet a játék és a rítusok, szokások között. Népszerű és kedvelt forma a rétes járás. A rétes játszásokor a gyerekek (általában lányok) megfogják egymás kezét. Az első az ének kezdetekor futólépésekkel elindul körbe, és csigavonalban elkezd betekerni a sort (6. ábra). A végén levők kisebbeket lépnek, hogy segítsék a tekeredést. Amikor a sor egészen fölcsavarodott, vége a játéknak, s ha van kedvük, kezdik előlről. Ha ki is tekerednek, akkor vagy a vezető fordul vissza, vagy ellenkező irányba kezdenek futni az utolsó vezetésével.

6. ábra Rétes járás

A szakirodalom a labirintustáncok közé sorolja, melyek „utánozzák a nap, az égitestek mozgását, a madarak repülését: a labirintusba való bejutás jelképezi az anyaméhbe jutó magot és a labirintusból való kijutás a születő gyermek útját”. (Dömötör T. 1974: 151)

Napjainkban is méltán kedvelt a gyerekek körében a „Repül a, repül a...” kezdetű játék, mely nem igényel semmilyen eszközt. A „játékvezető” a „Repül a, repül a...” szövegecske skandálása után különböző dolgokat, élőlényeket mond mindkét kezének a felemelése kíséretében. A játékos társak csak akkor emelhetik fel a kezüket, amennyiben valóban repül az elhangzott tárgy vagy élőlény. Aki elhibázza az kiesik a játékból.

7. ábra Repül a, repül a.....

A népi gyermekjátékok a mai gyerekek számára lélektani hatással bírnak, mivel olyan feladatok elé állítják őket, amelyek segítségével kialakul az önértékelésük, egészséges önbizalmuk, ugyanakkor a játékok társadalmi szerepe is fontos, elsősorban a szabálytudat (alkalmazkodás) tanulásának szempontjából. Legfontosabb feladatuknak mégis talán a segítségükkel történő mozgásfejlesztést tekinthetjük, ezen belül a testi és motoros képességek; a nagymozgások, egyensúlyérzék, a metrum és ritmusérzék fejlesztését, finommotorika, szem-kéz, szem-láb koordináció fejlesztését, a testséma fejlesztését a testrészek ismeretével, a test koordinációjának, személyi zónájának alakításával; a hallási, látási ingerek és a mozgáskoordináció fejlesztését, valamint a mozgással kapcsolatos szókészlet bővítését.

Bartha Károly, A magyarság szellemi néprajza c. kötetben megjelent soraival zárva: “ A népi játék felszabadít, bátorít, gátlásokból, félénkségből kigyógyít. Koncentrál, alkalmasabbá tesz a figyelemre, fegyelemre szoktat.”

Könyvészet:

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz>

1. BARTHA Károly, N.1943 - Játék. In: A magyarság néprajza. 2. kiad. IV. 383–423
2. DÖMÖTÖR Tekla 1964 - Naptári ünnepek – népi színjátszás. Budapest
3. DÖMÖTÖR Tekla 1974, 1983 -A népszokások költészete. Budapest
4. GAZDA Klára 1974–75 -A pásztorkodó gyermek játécai Esztelneken. Aluta, III. 248–260.
5. GAZDA Klára 1980 - Gyermekvilág Esztelneken. Bukarest
6. Tamásiné dr. Dsupin Borbála- A népi gyermekjátékok és a mozgás relációja, és funkciója a 3-7 éves gyermekek személyiségfejlődésében

Élményalapú fejlesztés Montessori eszközökkel

Otohál Andrea¹²

„Arra taníts, hogy önálló lehessenek, hogy büszke lehessenek magamra! Hogy elgondolkozzam rajta, hogy képessé váljak rá, hogy eldönthessem, hogy véghez vigyem. Én magam! Mert ez az út vezet el a gyermeki lét végső céljához, a boldog felnőttiséghez.”

(Maria Montessori)

Maria Montessori (1870–1952) olasz orvos és pedagógus volt, a Montessori-módszer megalapítója. Az általa kidolgozott nevelési módszer az önálló tanulásra és a gyermek fejlődésének természetes ütemére helyezi a hangsúlyt. A Montessori-pedagógia különféle életkori csoportokra és fejlődési szakaszokra szabott eszközökön, tevékenységeken és környezeten alapul. Montessori elvei a gyerekek önállóságát, önirányítását és kreativitását erősítik. Iskolánkban előszeretettel használjuk és alkalmazzuk Maria Montessori pedagógiai alapelveit és eszközeit.

Miért éppen Montessori? Azért, mert az eszközök a nevelés tartalmának elősegítői, melyek az egész személyiségre hatnak. A Montessori eszközök alkalmazása a speciális oktatásban segíti a differenciált tanítást és az egyéni tanulási szükségletek kielégítését.

A tudás megszerzése saját cselekvés által megragadott tapasztalat útján történik, mely örömet okoz gyermekeinknek. Az eszközök általában kézzelfoghatóak és érzékszervi tapasztalatokon alapulnak, ami különösen előnyös a speciális tanulási igényekkel rendelkező diákok számára. Így tulajdonképpen élményalapú tanulás folyik, alkalmazkodva az egyéni ütemű fejlődéshez.

Montessori szerint nem az ismeretek mennyisége a fontos, hanem a képességek kiművelése, kreatív, tevékeny, problémamegoldó képességgel rendelkező ember nevelése.

Montessori eszközök közös tulajdonsága az, hogy méretükben igazodnak a gyermekek kezéhez; cselekvésre készítetik a gyermekeket, esztétikusak, szépek, anyagukban és színükben egyaránt; meghatározott ismeret, vagy képesség kialakítását segítik elő; lehetőséget ad a megoldás kontrolljára, önellenőrzésre és végül de nem utolsó sorban tartósak, higiénikusak, tisztán tarthatóak.

Montessori eszközrendszerének területei:

¹² Gyógypedagógus, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyszalonta

1. Mindennapi életre felkészítő eszközök
2. Az érzékszervek fejlesztését elősegítő eszközök
3. Az anyanyelvi nevelést elősegítő eszközök
4. A matematikai nevelés eszközei
5. A kozmikus nevelés eszközei

1. Praktikus vagy mindennapi élet eszközei

A Montessori módszer hangsúlyozza a gyakorlati életre való felkészítést, amely az önállóság, az önellátás és az alapvető életvezetési készségek fejlesztését célozza. Több olyan tevékenység van, amelyet a mindennapi élet során nehéz elsajátítani (öntögetés, cipőfűzés, ollóval vágás, söprögetés, növényápolás, stb.), ezért Montessori olyan eszközöket dolgozott ki, amelyekkel a gyermekek játszva megszerezhetik ezeket a képességeket. A technikák begyakorlása mellett az eszközök fejlesztik a mozgáskoordinációt, a finommotorikát, a szem-kéz koordinációt, az egyensúlyérzéklet, a koncentrációt, és tudatosul a tevékenységek logikus sorrendje. Iskolánk előtérbe helyezi a praktikus élet készségeinek elsajátítását, mert ezek nélkülözhetetlenek a mindennapi életben, ezek segítik diákjainkat a valós élet kihívásaival való hatékonyabb szembenézésében.

A gyerekek számára akadályt jelenthet a kabát begombolása, cipő befűzése és megkötése, a cipzár, kapcsok, csattok használata. Ezért tartunk az osztályteremben különböző gombokkal, cipzárral, csattal ellátott kereteket vagy matató falat, melyeket a gyerekek bármikor elővehetnek.

Legfőbb célunk minden területen az önállóságra nevelés, már az óvodás kortól. Iskolánk konyhai felszereltsége teret ad a mindennapi élethez szükséges készségek és feladatok gyakorlására. Tanulóink aktívan részt vesznek az étkezés előkészítésében, amely számos előnyt kínál a gyerekek számára: önállóság fejlesztése (ez növeli az önbizalmukat és önállóságukat), finommotoros készségek (a konyhai eszközökkel való bánásmód fejleszti az íráshoz és más precíziós feladatokhoz szükséges finom mozgásokat), életvezetési készségek (a tanulók megtanulják, hogyan készítsenek egyszerű ételeket és hogyan gondoskodjanak magukról), táplálkozási tudatosság (kicsi kortól megtanulhatják az egészséges táplálkozás alapjait, ami elősegíti a táplálkozási tudatosság kialakulását és az egészséges étkezési szokások kialakítását), csapatmunka és együttműködés, alapvető illemszabályok elsajátítása.

Természetesen az étkezés után a gyerekek takarítanak, lemossák az asztalt, sepregetnek, összeszedik a tányérokat, mosogatnak, mivel csak így válik természetes cselekvésükké a gyakorlat.

Intézményünkben több nevelési projekt zajlik, egyik közülük az „Éljünk egészségesen! – Live healthy!” címet viseli, mely keretén belül a gyerekek az alapvető személyi és környezeti higiéniai és munkavédelmi rendszabályokkal ismerkednek meg (kézmosás, fogápolás, zuhanyzás, ruházat gondozása, WC használata, egészséges szokások).

2. Az érzékelést fejlesztő eszközök

A világ megismerése elsősorban az érzékelésen alapul. Minél finomabbak, minél kimunkáltabbak a gyermek érzékszervei, annál differenciáltabb, gazdagabb képet kaphat környezetéről. Montessori ezért eszközöket fejlesztett ki a térbeli kiterjedés-változás, a tapintás, a szaglás, a hallás, a szín-, az íz-, a súly-, a hő-, valamint a formaérzékelés fejlődésének elősegítésére. A Montessori eszközök kiemelik a dolgoknak egy-egy tulajdonságát. Az eszközök használatával a gyermekek széleskörű érzékszervi tapasztalatokat szereznek, a tapasztalataik alapján pedig ismeretekre tesznek szert.

Intézményünket támogató hollandiai barátaink több Montessori fejlesztő játéksomaggal ajándékoztak meg. Ezek közül sorolok fel egy néhányat:

Zörgő dobozok: a tanulónak meg kell találniuk az azonos hangot kiadó kockákat (auditív percepció fejlesztése, koncentrációs készség fejlesztése, auditív memória fejlesztése, auditív differenciáló képesség fejlesztése, hanganalizálás- és szintetizálás fejlesztése)

Zenei eszközök, hangszerek: ritmusérzék, hallási készség fejlesztése

Színérzékelés – Barátok és színek (színlottó): nagy koncentrációt igényel, azonos színű barátokat keresünk, megnevezünk, párosítunk

Színdominó: a színek kombinálásával különböző formákat kapunk, segítik a színfelismerést és a vizuális megkülönböztetést, fejlődik a kreativitás is

Tapintási táblák: különböző anyagokkal borított táblák, amelyek segítik a tapintási élményeinek különbségét megismerni

Golyópályák: mozgásérzékelés fejlesztése

3. Anyanyelv, az írást és az olvasást előkészítő eszközök

A Montessori pedagógia anyanyelvi nevelésébe beépítve megtalálható az írás, olvasás előkészítése. A cél egyrészt írni-olvasni vágyókká nevelni, másrészt az írás-olvasás elsajátításához szükséges részképességek fejlesztése, megerősítése játékokkal.

Igyekszünk megteremteni a kiegyensúlyozott, nyugodt légkört, a tanulók és a pedagógus között jó kapcsolatot kialakítani, hiszen ilyen körülmények között nyílik meg a gyermek úgy, hogy kedve legyen beszélgetni, személyes élményeit, véleményét elmondani.

A következő fából készült eszközök alkalmasak a kommunikáció és logikai gondolkodás fejlesztésére:

Keresd meg az összetartozókat: cselekvés és a tárgy asszociációja, és fordítva, tárgy – cselekvés asszociációja. Az eredményt is ellenőrizhetjük.

Kommunikációs helyzetek: segíthet a tanulók együttműködésében, szókincsfejlesztésben, szakmához tartozó tárgyak, vagy a gazdaságból származó háziállatok felismerésében, azonosításában. Az egész és a részek felismerését is célozza.

4. A matematikai gondolkodás eszközei

A matematika tevékenységterülettel való ismerkedést az érzékelés eszközei alapozzák meg. A matematikai gondolkodás kialakításában és fejlesztésében nagyon fontos figyelembe venni a gyermek egyéni adottságait, haladási tempóját, és hogy a gyermek matematikai fogalmai kialakulásához saját tapasztalattal jusson el. Montessori matematikai eszközei csodálatra méltó tudatossággal és pontossággal alapozzák meg a számfogalmak kialakulását, a tízes számrendszer megértését, a műveletek előkészítését, bizonyos matematikai problémák bemutatását és megoldását.

Iskolánkban használt játékos eszközök a matematikai gondolkodás kialakítására:

Tangram/Mozaik – a megadott formák kiegészítése geometrikus alakzatok segítségével

Geometriai formák elhelyezése adott mintákon

Geometriai testek – geometriai testek érintése, testek mérete, vastagsága, hossza, alakja

Gyűjtsünk gyümölcsöket! – számfogalom, mennyiség és számkép egyeztetése

Elfi – összeadás: szín, mennyiség és számkép egyeztetése, összeadás

5. Természetrajzi, földrajzi, biológiai és társadalmi ismereteket megalapozó eszközök (Kozmikus eszközök)

A kozmikus nevelés célja a környezetet ismerő, szerető és védő gyermekek nevelése. Számunkra fontos, hogy tanulóinknak közvetlen kapcsolata legyen a természettel, éppen ezért egy újabb nevelési projekt keretén belül létrehoztunk egy fóliasátort, mely a „Green House” nevet viseli. A gyermekek a közvetlen közelükben érzékelhetik a környezet esztétikumát, hangokat, színeket, illatokat, formákat, az élet ritmikuságát. A kertünk gondozásának pozitív hozadéka, hogy felelős gondolkodásra és következetességre tanít, mindeközben ökológiai tudatosságra is nevel illetve élmény számunkra, hogy együtt, közösségi munkával képesek vagyunk valódi értéket létrehozni. Az együtt megmunkált kert növényeit közösen készítjük és fogyasszuk el, illetve volt már példa rá, hogy a helyi piacon értékesítettük azokat.

Az iskolában alkalmazott kozmikus nevelés eszközei között szerepelnek az ún. kozmikus anyagok, amelyek az ismeretek széles skáláját foglalják magukban. Ezek az eszközök magukba foglalhatnak térképeket, puzzle-kat, csillagászati anyagokat, történelmi és földrajzi elemeket.

Az ilyen eszközök segítik a gyerekeket abban, hogy kapcsolatba lépjenek a környezetükkel, szélesebb kontextusba helyezték az ismereteiket, és fejlesszék a kíváncsiságukat a világ iránt. Az ilyen megközelítés arra ösztönzi a tanulókat, hogy ne csak részleteket tanuljanak, hanem egészében lássák a tudást.

Összességként elmondhatjuk, hogy a Montessori – módszer egy rendkívül hatékony oktatási filozófia, amely a gyerekeket az önálló tanulásra és a teljes fejlődésre ösztönzi. A módszer főbb jellemzői miatt (önálló tanulás, tisztelet a gyermeki személyiség iránt, érzékek fejlesztése, multidiszciplináris megközelítés, szabad választás, kreativitás és kíváncsiság, egyéni tempó) használjuk szeretettel a speciális oktatásban. Montessori-módszer gyakorlati és elméleti tanulási tapasztalatokat kínálva hozzájárul a gyerekek személyes és szellemi fejlődéséhez a tiszteletteljes és inspiráló tanulási környezet révén.

Könyvészet

1. Simone Davies (2020), *Educatia Montessori pentru copii mici*, Litera Kiadó, Bukarest
2. <https://www.babakalacsovi.hu/montessori-pedagogia/eszkozrendszer>
3. <https://pipiterovoda.hu/wp-content/uploads/2013/02/montessori.pdf>

Mozgásfejlesztés, mint komplementer módszer az oktatásban

Rencsik Réka Andrea¹³

„A korábbi évszázadokban és a természet- közeli kultúrákban számos tevékenység az idegrendszer pontos és harmonikus működésének kifejlesztésére és fenntartására szolgált. Ilyen tevékenységek a mozgás, a művészet és a stratégiai játékok. Ezek azonban szinte kikoptak a mindennapokból, és terápiák léptek a helyükbe, pedig a mindennapi tevékenységekben sok lehetőség van az idegrendszer szervezettségének növelésére.”

-dr.Gyarmathy Éva-

Folyamatosan nő a „más”, az átlagostól eltérő gyermek száma, mert az agy fejlődésének vannak szenzitív szakaszai, ami azt jelenti, hogy minden fontos képesség, készség elsajátításának megvannak a különösen alkalmas időszakai. Előfordulhat, hogy a gyermek ezekben a speciális időszakokban, amikor az idegrendszer éretté válik bizonyos funkciók, képességek kialakítására, valamilyen okból – akár sérülés, betegség, akár az elhanyagoló környezet okán - nem kapja meg a megfelelő külső ingereket. Ilyenkor, egy adott funkció működéséhez szükséges kapcsolati háló nem fejlődik ki teljesen, így eltérő fejlődési irány alakulhat ki. Ilyen szenzitív időszakhoz kötött pl. A látásért, hallásért felelős agyterületek kialakulása, amelyeknek fejlődése a gyermek 2-4 hónapos kora között felgyorsul, és az első év közepe táján csúcsosodik ki. A beszédért, nyelvért felelős agyi területeken hasonló folyamatok zajlanak, de kialakulásuk időszaka későbbi életkorra, a gyermek egy éves korára tehető, míg a magasabb rendű kognitív funkciókhoz kötött agyi területek fejlődése az első év vége és az ötödik életév között a legintenzívebb, de elmaradása egész életre kiható hátrányt okozhat.

A fejlődési lemaradások következménye többféle lehet. A teljesség igénye nélkül kerülnek felsorolásra azok, amelyek fejlesztésekor meghatározó szerepe van a mozgásterápiának. Ezek a részképesség-zavarok, a hiperaktivitás, a kognitív funkciók zavarai, mint a percepció, a figyelem, emlékezés, gondolkodás zavara és artikulációs zavarok.

¹³ nevelési tanácsadó, Szacsavay Imre Általános Iskola Nagyvárad, Alapozó Terápia fejlesztő

Spaller Á. és Spaller K. (2006) meghatározásában: „részképesség zavaroknak nevezzük a tanulási zavarok azon alcsoportját, melyek az érzékelés, észlelés, mozgás, figyelem, beszéd, emlékezet, és a gondolkodás eltérő működése következtében lépnek fel. A komplex fiziológiai vagy pszichológiai tevékenységek (beszéd, gondolkodás, írás, olvasás, számolás) megvalósulásához szükséges részképesség zavarait, vagy gyenge működését értjük. Kevésbé rendelkeznek lokális tünetekkel, inkább általánosságban befolyásolják a funkciórendszer működését.”

Mindezeknek elsődleges okai: a korai életszakaszban a primitív reflexek fennmaradása, de a vegyi anyagok, nyomelemek túlzott bevitele is oka lehet e a másságoknak. Kevés szenzoros inger éri a gyereket, túl sok a fehér zaj, túl gyors a beszédtempó, (15-20 éve 80 szót mondtunk percenként, most 130-at) nem készségfejlesztő „szuperjátékok”, ringató, lovagoltató, ritmusoltató mondókák kimaradása és a fejletlen finommotorika, ami a csukló, kézfej, ujjak, lábfej, nyelv, szem mozgatásának együttesét jelenti, nem csak az ujjakét valamint a szeriális észlelés zavara (vizuálisan is, beszédben is-beszédfejlesztő környezet hiánya)

Az 5–7 éves óvodáskorú gyerekek életkori sajátosságairól, iskolaérettségéről való beszélgetések alkalmával visszatérő kérdés, hogy a rendszer hiányosságain túl, miért nehéz a mai gyerekeknek az iskola? Gyakran kérdezik a szülők is, hogy miért van annyi megkésett beszédfejlődésű kisgyerek, miért késik a szobatisztaság, miért nem szeret rajzolni, miért nem tud eléggé koncentrálni, miért mondják lépten-nyomon, hogy figyelemzavaros tüneteket produkál, vagy hiperaktív, hogy külön, környezetével gyakran kerül konfliktusba, nehezen, vagy túl gyorsan tanul, elzárkózik, lustának tűnik, tónustalan. Sajnos nem lehet eltekinteni a technikai eszközök elterjedésének káros hatásaitól, mely első sorban a családon belüli interakciót csökkenti, az élő beszéd szerepét csonkítja, ugyanakkor statikus testhelyzetet kíván, amíg sem a gyermek, sem a mintát nyújtó felnőtt nem mozog. Márpedig a gyermek jórészt mozgással tanul, mozgáson keresztül integrálja a környező világot.

Mikor beszélünk éretlenségről? Feltétlenül jelzés értékű, ha a gyerek megkésik a mozgásfejlődésben, nem lehet kialakítani napi ritmust, érthetetlenül sokat sír, kimaradnak mozgásminták (korán feláll, nem kúszik, hátrafelé mászik), korának megfelelően nem elég kíváncsi, csak bizonyos típusú, állagú ételeket eszik, megkésik a beszéd, sokat esik-bukik, botladozik, sérül, nem mászik fel mindenhová, csak néhány fajta játékkal játszik, túl sok a hibás beszédhang, zavarják bizonyos zajok, fények, hangok, nem szeret mezítláb járni, nem fog meg bizonyos textúrájú dolgokat, késik a rajzolásban, kitartó játékok, szerepjátékok játszásában.

Azonban mozgás hatására az idegpályák kiépülése területén állandó átalakulás zajlik. A környezettel való interakció révén az idegsejtek közötti kapcsolódások száma növekszik és új agyi struktúrákat hoz létre. Ez maga a fejlődés. Mindig az aktuális struktúra dönt arról, hogy egy új tanulási folyamat csak korlátozottan érvényesül, vagy éppen egy új fejlődési ablak nyílik meg.

Az idegrendszeri éretlenség mindig kifejeződik a teljes mozgásstruktúrában. Mozgás révén ismeri meg az újszülött a világot, mozgásokon alapuló észlelési és feldolgozási elmaradások vezetnek a funkciózavarokhoz. Agyunk két féltékéje folyton harmonizál és az automatizált tudásunk az agykéregben (cortex) rögzül. A homloklebeny (forebrain) összerendezi a teljes működésünket. A bennünket érintő szenzoros hatások ezeket a területeket érintik. Általuk, mozgásban fejlődnek az irányító-önszabályozó funkciók, a koncentrációs képesség erősödik, csökken a szorongás, növekszik az önbizalom, megnő a gyakorlás, erőfeszítés értéke ezáltal a saját kompetenciaérzet is.

A mozgásfejlesztés eredményességét mérő kutatásokat tanulmányozva, valamint több, mint egy évtizedes Alapozó Terápiával fejlesztő tapasztalataimat összegezve megalapozottá válik az az elképzelés, cél, mely sokkal nagyobb hangsúlyt kíván fektetni az óvodai mozgásos nevelésre, biztosítva ezáltal a sikeresebb iskolai beválást is. Megállapítható továbbá, hogy a mozgások gyakorlása mellett többféle transzferhatás érvényesül, ami az értelmi képességek fejlődését szolgálja.

A tesztek és érettségvizsgálatoknak éppen ezért számos buktatója is van. Ezekből nem derül ki az esetleges hibás működés oki háttere, mivel szinte csak a kéreg által szabályozott, akaratlagos és intellektuális funkciókat vizsgálja, a kéreg alatti szenzoros integrációs folyamatokról nem ad információt. Hibás vagy hiányos feladatmegoldás esetén az újra nagycsoportot járó, iskolaéretlennek talált gyermekek felkészítéséhez nem ad útmutatót, ezért az iskolára felkészítő foglalkozások során gyakori a „rátanultatás”, ami a vizsgálatban hibás tevékenység korrigált analóg gyakoroltatását jelenti. Nagymértékben épít a kifejező nyelvi készségekre és a finommotoros tevékenységekre, ami kicsit ügyetlenebb, rosszul beszélő gyermekeknél teljesítményszorongást (és gyengébb eredményt) válthat ki.

Oliver Sacks (2011) Az elme szeme című könyvében így összegzi a fentebb leírtakat: „Az agy funkciókban gondolkodik. Térben és időben mindig a külvilág, vagy belvilág kihívásaira felelve rendezi össze működését, a szinaptikus hálózatán keresztül. Több annál, mint autonóm, egy-egy specifikus mentális feladathoz elengedhetetlen modulok összessége. Minden egyes funkcionálisan specializált területnek más területek tucatjával, vagy százaival kell kölcsönhatásba lépnie, és teljes egységbe rendeződésük eredményeképpen valami

iszonyúan bonyolult, több ezer hangszerből álló zenekar jön létre, egy olyan önmagát vezérlő zenekar, amely folyton változó partitúrával és repertoárral játszik.”

Könyvészet:

1. Oliver Sacks. Az elme szeme. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011
2. Spaller Á. és Spaller K. Gyógypedagógiai ismeretek tára. Budapest: TIM, 2006.

Alternatív zenepedagógiák relációja a magyar kisgyermekkor zenei nevelésben, fejlesztésben

Tamásiné Dr. Dsupin Borbála¹⁴

A dal, az éneklés, a zene mindannyiunk számára élményt nyújt, lelkünk mélyére hatol, szinte egy más tudatállapotba, más dimenzióba kerülünk általa. A dallam, a ritmus olyan erővel hat ránk, amely megindítja érzelmeinket, mozgásra inspirál, gyógyító mechanizmusként működik. Ha örömünk van, segít kiteljesedni, ha bánatunk van, megvigasztal, oldja fájdalmainkat, csökkenti feszültségünket. Úgy érezzük, megkönnyebbülünk lelki terheinktől és erre szükségünk is van. A zene megnyitja lelkünket, terápiaként gyógyít.

A mai, gyors ritmusú világba beleszületnek gyermekeink is, akik általunk léteznek, cseperednek, fejlődnek. Igyekezünk mindent megadni nekik, hogy gyermekkoruk felhőtlen, önfeledt, felnőttkoruk tartalmas, boldog legyen. Azt gondoljuk, hogy a mai gyermekek kevesebb érzelmi megterhelésnek vannak kitéve a korábbi generációhoz képest, de sajnos az általános pszichológiai, demográfiai statisztikák másról árulkodnak. A gyermekkor pszichés megbetegedések megnövekedtek, mert állandó teljesítménykényszer elé állítják őket, úgy érzik, hogy hajszolják őket a maximum felé, s ha ez nem sikerül, kudarcként élik meg.

Az óvodás korú gyermek ismeretszerzésének, így esztétikai élményszerzésének is alapja a játéktevékenység, tapasztalat, öröm egysége és egymásra hatása. Az esztétikai nevelésben döntő jelentőségű az állandó önkifejezés biztosítása, s ezen közben olyan alapkészségek fejlődnek, amelyek a kommunikációhoz, befogadáshoz, alkotáshoz, elemzéshez, értékeléshez szükségesek.

Az esztétika központi tárgya és közvetítője az anyanyelv és a kommunikáció, ezért ezeknek minden formáját - nyelvi, metakommunikációs, zenei, vizuális, mozgásos - kiemelten fejleszteni kell. Az óvodás gyermek esztétikai fogékonyságának, hajlamainak kibontása, képességeinek fejlesztése is az esztétikai nevelés feladata. Meg kell teremteni azokat a feltételeket, melyekben a gyermekek tapasztalatokat szerezhetnek alkotóként és befogadóként egyaránt, hogy minél több idő -, tér-, mozgás-, hang-, tapintás- és színélményük legyen tevékenységük során.

¹⁴ Főiskolai docens, tanszékvezető, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

Megfelelő hangsúlyt kell kapnia az életkori sajátosságok mellett az egyéni adottságoknak is, hiszen a pszichikus képességek egyenetlen fejlődése miatt egy korosztályon belül, több évnvi szintbeli különbség is lehet. Mivel más-más képességekkel, hajlamokkal, érdeklődéssel és motiváltsággal rendelkeznek a gyermekek, hatékonyabb a személyes kötődést lehetővé tevő egyéni és mikrocsoportokra szabott módszereket alkalmazni. Az a pedagógusi attitűd, amely figyel a gyermekek egyéniségére, egyéni fejlettségére, fejlődési ütemére, testi-lelki állapotára, érdeklődésére, feltételezi a pedagógus felkészültségét, tudatosságát, tervszerűségét, hitelességét, kreativitását.

A komplex esztétikai nevelés mozgáscentrikus. Kiemeli a gyermek mozgásfejlesztését, összekötve az irodalmi-, a zenei- és a vizuális nevelés ágaival. A művészeti ágak sajátosságai segítségével alakul, formálódik a gyermeki személyiség, valamint nagymértékben fejlődik a kommunikációs készség.

Magyarország zenei nevelése Kodály Zoltán koncepcióján és Forrai Katalin óvodai módszertani útmutatásán alapszik, s ez a magyar zenei nevelés nélkülözhetetlen alapja és segítője. Azért beszélünk koncepcióról és nem módszerről, mert Kodály Zoltán nem dolgozott ki módszertant, hanem kialakított egy átfogó zenepedagógiai felfogást az egész magyar zenei nevelésről. Ő volt az első, aki ráébredt a múlt század elején az akkori magyar zenei nevelés alacsony színvonalára. Koncepciójának lényege, hogy a gyermek az óvodától kezdve naponta találkozzon a zenével, hiszen a napi éneklés ugyanolyan fontos a léleknek, mint a rendszeres mozgás a testnek. Célja az volt, hogy a gyermekek felnőve zeneszeretők, zeneértők is legyenek. Abból az alapgondolatból indult ki, hogy „*Legyen a zene mindenkié.*” Ez a célkitűzés mai szemmel is egy kulturálisan érzékeny, emberközpontú gondolatot közöl, hiszen mindenki tanulhat zenét, tekintet nélkül arra, hogy milyenek az adottságai, képességei, társadalmi helyzete, vallása, neveltetése, hovatartozása. Ahhoz, hogy e célkitűzés megvalósuljon, az óvodai zenei nevelés vonatkozásában Kodály Zoltán szerint a következő alapelveket kell követni:

- **A zenei nevelést minél korábban el kell kezdeni.**
- **A zenei nevelés énekközpontú legyen.**
- **Az aktivitás előtérbe helyezése.**
- **A cél a magyarság tudat alatti elemeinek beültetése, kifejlesztése.**
- **A zene- és testmozgás szerves kapcsolata.**

Létrejött tehát egy nagy módszertani szabadságot felkínáló és a változtatás lehetőségét biztosító óvodai dokumentum (ONOAP), s a kodályi gondolatokat őrző nevelési rendszer, ami

nyitott a multikulturális szemlélet elfogadására. Az óvodai zenei nevelés elsődleges célja, hogy a gyermekek koruknak megfelelő (magyar) zenei hagyományokra épülő, minőségi zenével találkozzanak és ez érzelmileg is mélyen érintse meg őket. *„A legtöbb hagyományos gyermekjáték nagyon is sokat tud a zene misztikájáról, s mint az újabb kutatások jelzik, a szellemi létezés misztikájáról, szimbolikájáról is.”* (Dobszay, 1991:57)

Ezen az úton történik meg a fejlődés csodája: a zenei hangulatokon, érzelmeken át idővel eljut a gyermek a zene intellektuális megközelítéséig, de csak akkor, ha minden zenei képességfejlesztő játék tartalmas, változatos és élményszerű.

A Kodály koncepcióra épülő, de az általános nevelési módszertől eltérő alternatív irányzatokat alkalmazó óvodákkal is találkozhatunk. A Magyarországon elterjedt alternatív óvodai irányzatokat, módszereket adaptáló óvodák – Montessori, Feinet, Waldorf – a zenei nevelés területén a kodályi gondolatokban megfogalmazott, *saját* néphagyományunk népi játékaiba, mondókáiba, népdalokba helyezik a hangsúlyt. E pedagógiák a következő koncepciókat tartalmazzák:

A **„Montessori-módszer”** Maria Montessori nevéhez fűződik, aki 90 évvel ezelőtt nyitotta meg első intézményét Rómában. Pár év múlva a módszer már elterjedt Nyugat-Európában és Amerikában is, majd nemsokára ismertté vált minden kontinensen. Montessori a zenei nevelésről sokat írt, részletesen kifejtve annak tartalmát és módszereit. A zenei nevelést három fő területre osztotta: *hallásfejlesztésre*, a *csend megismertetésére* és a *zenei művészet kezdetére* való felkészítésre. A *hallásfejlesztés* célja, hogy egyre több hangingeret különböztessenek meg a gyermekek: pl. csend, emberi beszéd, zajok, zenei hangok. A *csend érzékeltetésének* a célja az elmélyülés, s ráérezzenek a gyermekek arra, hogy az apró zörejek máris megtörik a csendet, s a csend eléréséhez teljes nyugalomra van szükség. Harmadik területként a zenei művészet kezdeteivel foglalkozik, melyről azt írja, hogy *„a zenéhez való affinitást az igazán aktív zenehallgatás alakítja ki”*. (Szőnyi, 1988. 80-84.)

A **Freinet irányzat** célja az egyéni és megismételhetetlen gyermeki személyiség adottságainak, képességeinek és szükségleteinek szabad kibontakoztatása az egyéni és életkori sajátosságok figyelembevételével. Célestin Freinet maga is hangsúlyozta, hogy Freinet-módszer nincs, csak Freinet-szellemű pedagógiai gyakorlat. A gyermekekhez ezekben az óvodákban is eljut a mai magyar óvodai zenei nevelés a maga teljességében, elsősorban a dalanyagon, a mondókákon, a népdalokon keresztül. Nagy szerepe van náluk a zenei nevelésben a gyermekek által kitalált fantáziadaloknak, mert ezek a zenei alkotások, improvizációk segítik a gyermeket ahhoz, hogy felfedezze, kifejezze magát zörejek, hangok, ritmusok és dallamok segítségével. A szabad zenei alkotás és zenehallgatás kapcsolódik:

- a *szabad szöveghez* (kitalált történetek),
- a *szabadrajzhoz*, (gyermeki képzelet),
- a *színpadi kifejezéshez*, (játék, báb),
- vagy a *szabad mozgáshoz*, (gyermektánc).

Waldorf pedagógia: Waldorf-óvodának nevezik Rudolf Steiner alapította óvodákat, melynek átható része a zene. Az óvónők sokat énekelnek a mindennapi tevékenységek során. Hangszereik a csoportszoba polcain mindig jelen vannak, melyek a fából és fémből készült metallofon, valamint az 5 húrú hárfa. Megközelítőleg mindig ugyanabban az időpontban verset mondanak, mondókáznak, énekelnek, s gyakorolják az ezekhez tartozó mozgássorokat. A Waldorf zenei nevelést elemezve nem hagyhatjuk figyelmen kívül az euritmiát sem. Az euritmia Steiner szavaival: „*látható beszéd és látható dallam*”, amely beszédre és zenére történő mozgást jelent. A Waldorf-óvodák dalanyagának nagy része pentaton, így ez a magyar óvónők dalkiválasztását is megkönnyíti.

Kokas Klára zenepedagógiai módszere Kodály Zoltán munkásságára épül. Egy komplex személyiségfejlesztő és képességfejlesztő módszer. A résztvevők mozgásai, alkotásai az önkifejezés eszközeivé válnak, melyben kifejeződnek érzelmeik, szorongásaik is. A módszer célja a gyerekek értelmi-érzelmi fejlődésének segítése, a bennük felgyülemlett stressz oldása, a zenei képességek fejlesztése, hallásfejlesztés, emlékezőképesség és a nyelvi képességek megalapozása. Kokas Klára a gyermekek zenei érdeklődését énekléssel, hangszerekkel, zenehallgatással keltette fel. A módszerének alkalmazása során élőzene is szól, ugyanis a dalokat furulyán, xilofonon ill. gitáron is kísérik. A zenehallgatás, mint élmény, mindig aktív és komplex módon fejleszti személyiségüket. Mindezek mellett fejlődnek az egyéb zenei képességeik is: az éneklési készség, a ritmusérzék, improvizációs képesség és a hallás is. Kokas megtalálta a legjobb utat képességeink kibontakoztatására, a mély kapcsolatteremtésre, a tehetségeseknek, a fogyatékkal élőknek, a hátrányos helyzetűeknek és minden zenére nyitott léleknek. Élményalapú zenehallgatás, aktív befogadás, improvizatív szabad mozgás és kreatív önkifejezés, képi megjelenítés – ezek jellemzik leginkább a Kokas foglalkozásokat.

E **pedagógiákat összegezve** elmondhatjuk, hogy mindegyikben jelen van a zene, mint a fejlesztés egyik ága, s mint a fejlődés egyik kifejeződése. Más tartalommal írnak a zene jelentőségéről, de mindháromban megfogalmazódik, hogy a gyermekek életéből nem maradhat ki a zene, s az általa történő fejlesztés, nevelés.

Kodály Zoltánnal nagyjából azonos időszakban Európa szerte több zenepedagógus is foglalkozott a zenetanítás struktúrájának és módszertani eszköztárának a megreformálásával.

Módszereiket világszerte ismerik és alkalmazzák. Megemlítenék néhány **külföldi zenei nevelési irányzatot is a kisgyermekkor zenei neveléssel kapcsolatban:** Emile Jaques *Dalcrose*, Carl *Orff*, Justine Bayard *Ward*, Edgar *Willems*, Maurice *Martonet* módszereit.

Emile Jaques Dalcrose először nem szándékozott önálló művészetet teremteni. Az emberi testből nem muzsikát akart varázsolni, hanem hangszert. Módszerének alapja a hallás, a mozgáskészség anyag, mellyel rendelkeznie kell mindenkinek, aki közel lép a zene vagy a tánc művészetéhez. Elsődleges célja lett, hogy növendékeiben korlátlan hallás-, ritmus- és mozgásátélési képességet alakítson ki. Ezek a játékos tevékenységek állandó készenlétet és erős koncentrációt igényelnek. Olyan zenei jelenségek válnak a gyermekek számára mozgással kifejezhetővé, mint a ritmus, ütem, metrum, dinamika, tempó, zenei karakterek, kánon stb. Dalcrose szerint az első lényeges momentum az ösztönös megérzés. Legismertebb technikája az euritmika, melyben a hallási érzékelés mozgássá való átalakítása nyilvánul meg.

Carl Orff módszerének a lényege a játékoság és a kreativitás fejlesztése a gyermekek zenetanításában, a zene és a mozgás összekapcsolása, elsődlegesen a ritmikai képzés és rögtönzés előtérbe helyezésével. A maximálisan egyszerű mozgásmegnyilvánulások, lépések és egyéb köröző- és lendítő mozdulatok skálája képezik a mozgási elem alapját. Ehhez sok zenei tapasztalásra van szükség, ezért hagyni kell a gyermekeket énekelni, hangszereken játszani, hadd figyeljenek a hangzásokra, hogy tudjanak a testükkel, mint hangszerrel bánni, képesek legyenek az egész testükkel érzékelni a zenét.

Az Orff-Schulwerk módszertani könyvének előszavában a következőket írja: *„Ez a könyv a gyermekekkel végzett munkámból nőtt ki. (...) A melódiák alapvetően pentatonikusak. Az öthangú skálára alapozott zene a fejlődésnek olyan állapotát reprezentálja, amely pontosan megfelel a gyermekek mentalitásának... A pentaton dallamok... a hozzájuk legalkalmasabb burdon (duda), illetve osztinató kíséretet kapják.”* Használata során érvényesülhet az a gyermek is, aki zeneileg nem kifejezetten fejlett, hiszen az a cél, hogy képességeinek megfelelően minden gyermek aktív legyen. Orff hangsúlyozta, hogy pedagógiáját nem szabad passzív módon átvenni, minden országnak úgy kell adaptálnia, hogy saját zenei hagyományaiából (mondókaiból, népi játékaiból, népdalaiból és népköltészetéből) induljon ki és csak az alapelveket vegye át.

Justine Bayard Ward asszony módszere az egyházi zenére alapozódik, melynek a kiindulópontja a gregorián ének. A ritmikai képzésben különféle játékokat használ, illetve vershez vagy kitalált szöveghez ritmust és dallamot rögtönöznek. A kottaolvasásban a számjelzéses jelölést, vonalrendszerként pedig az egy-, két-, háromsoros változatokat

követően a négysorost alkalmazza, amelyekben a gregorián korálok lejegyzése is történt. A neumák folyamatos olvasása után térnek át a gyermekek az ötvonalas rendszerre. A Ward módszernél a gyermekek az arsis-thesis mozdulatait teljes karhosszal végzik, a lendületnél lábujjhegyre emelkednek, előre és hátra lépnek és a levegőben rajzolják a „cheironómiát” minden hajlításával. A dalanyag rendkívül változatos, a gyermekdalok, különböző népek dalai, nagy mesterek kánonjai mellett túlsúlyban van a gregorián zene.

Edgar Willems flamand zenepedagógus, négy fejlődési fokot tartalmazó programja a hallás-, a ritmus-, az éneklési készség és improvizációs érzék fejlesztésére épül. Énekléssel, kottaolvasással és kifejező vagy ritmikus mozgásokkal alakítja a gyermekeket zenehallgatóvá a módszer. Kiemelt tényezője e nevelési irányzatnak a szülőkkel való intenzív kapcsolat. Kodályhoz hasonlóan a zenetanulás alapjának az énekes megközelítést tartja. Ő is támogatja minden ország saját zenéjének a szabad megközelítését és feldolgozását.

Maurice Martenot a ritmusból indul ki, a primitív törzsek zenéjéből. Testritmusokat alkalmaz, de a taps mellett a ritmus nyelvvel való megszólaltatását kívánja meg a gyermekektől, hogy ne túl lassú tempóban gyakoroljanak. *„A ritmus egy tempón alul meghal”* – fogalmazta meg célkitűzésében. Módszerének első gyakorlataiban mindent mozgással jelenítenek meg, kivéve a *szünetet*, mely megfogalmazása szerint *„külső nyugalom és belső csend egyben”*. Szívesen használ a gyermekek zenetanításában különféle játékokat, többek között a dominó, a ritmikai lottó, a kártyajátékok, a korongok, a kirakók, a képek, stb.

Az alternatív zenei nevelési programok részeinek értő módon való beépítése a terápiás foglalkozások pedagógiájába, azoknak erősítését szolgálják, hiszen újító elméletekre és gyakorlatokra szükség van nemcsak a zenei nevelésben, hanem a zenei fejlesztésben is. Így egységben van a megőrzés és a megújulás; a fejlesztés és a nevelés; a játékoság és az élményszerűség. Azonban a különböző országok zenepedagógusainak fejlesztő, s terápiás módszereit a gyakorlati munkában is csak úgy szabad alkalmazni, hogy azok pszichológiai, pedagógiai, módszertani törekvéseit alaposan meg kell ismerni. (Dankó, 2004:6) Ellenkező esetben a szakszerűtlenség, illetve felületesség áldozatává válhat minden hivatásbeli és szakmai törekvés.

Ha kellő időben érik a gyermeket a képességek kifejlődéséhez szükséges külső hatások, azok könnyebben alakíthatók, ezen belül a zenei képességek is könnyebben fejleszthetők. Miután Az idegrendszer formálhatósága is a kisgyermekkorban a legnagyobb. A kutatások bizonyították, hogy az emberi agy két féltekéből áll, melyeknek eltérő, de egymást kiegészítő szerepe van. Jól szemléltethető, hogy *„az emberi agy mely agyféltekéje milyen érzékelési funkciókért felelős.”* (Hegedüs, 2003:441) A két agyfélteke egészen más

képességek elsajátításában determinált, annak ellenére, hogy szerkezetük hasonló. A **bal félteke** a ráció, a logikus gondolkodás alapján, a **jobb félteke** az ösztönös megérzés alapján segíti megértetni a világot. A bal félteke a ritmusazonosítás helye, a jobb agyfélteke az érzelem, a zenei élmény feldolgozásának helye, mely elsősorban a dallamok felismerésében mutatkozik meg.

A kisgyermek korosztálynak a mozgásfejlődésére jellemző a már megtanult mozgások tökéletesedése és az első mozgáskombinációk megjelenése. Fejlődésük három jellegzetes iránnyal írható le:

1. **teljesítmény javulásában,**
2. **mozgásvégrehajtás minőségében,** pontosságában
3. **ismert mozgások kombinációjában.**” (Farmosi-Gaál, 2007:9)

Báthori Béla megfogalmazása szerint a mozgáskészségek a motoros képességekkel (**kondicionális, koordinációs, ízületi mozgékony**ság) együtt fejlődnek. A motoros képességek pedig a mozgásos cselekvés végrehajtási feltételeként valósulhatnak meg. (Báthori., 1991:20)

A gyermekek mozgásfejlődése fokozatos, éppen ezért úgy kell összeállítani a mozgásanyagot számukra, hogy az maximálisan megfeleljen a gyermekek életkori és egyéni sajátosságainak, „vagyis olyan optimális fizikai ingereket kell biztosítani, melyek növekvő módon és nagy hatásfokkal járulnak hozzá személyiségük differenciált fejlődéséhez, mozgásvágyuk és nagyfokú motoros aktivitásuk kielégítéséhez.” (Fejlesztő Pedagógia, 1993:3)

Azonban találkozhatunk a mozgás fejlődését negatívan befolyásoló tényezőkkel is:

1. szem-kéz koordináció zavara, 2. kézizmok fejletlensége, 3. térérzékelési működési zavarok, 4. térbeli viszonylagosság gyengesége, 5. alak-, háttér érzékelési zavar, 6. mozgásritmus zavar, 7. egyensúlyzavar, tónusgyengeség, 8. alacsony manipulációs készség, 9. finommotorika zavara. (Fejlesztő Pedagógia, 1993/1-2. 55-56.) E problémákon nagyon sokat lehet enyhíteni a különböző terápiák során a változatos játékokkal, egyéni foglalkozásokon.

Fontos tényező a különböző képességek fejlesztésénél a gyakorlatban való alkalmazás kapcsán, hogy míg a kisgyermekkor a legkedvezőbb e képességek fejlesztésére, másrészt nagyon **érzékeny időszak** a hibás módszerekkel szemben is. Ebben az életkori szakaszban elkövetett hibák sokkal tartósabbak, mint más időszakokban. A fejlesztő ingerek elmaradása a későbbiekben már kevésbé vagy egyáltalán nem pótolható, hiszen ezek az időszakok időben behatároltak és genetikailag is meghatározottak.

Az óvodás kortól iskolás korig tartó követéses vizsgálatok eredményei rávilágítottak a teljesítménybeli hiányosságokra, ezáltal behatárolható volt, mely agyi funkciók fejletlensége

okozza a teljesítménybeli lemaradásokat. Például a jobb és bal irányok nem ismerete nehézséget jelent a hasonló, de ellentétes irányú betűk felismerésénél – a lateralitás kialakulatlanságát jelenti (stb.). Az egyre jobban lemaradó gyermekek felzárkóztatása a későbbiekben lehetetlenné vált, s az úgynevezett rátanítási kísérletek már több formában is kudarcot vallottak. A gyermekek képtelenek voltak a rájuk zúduló információk beépítésére, mert hiányoztak a korábbi struktúrák. (Tóthszöllősiné, 1994:97)

A kisgyermekkori zenei fejlesztéseket vizsgálva, a különböző európai zenepedagógusok módszereit a sajátos nevelési igényű gyermekek esetében is kiválóan tudjuk alkalmazni a zeneterápiás játékok során. A zeneterápia nem gyógykezelés, hanem lélekfrissítés, harmonizálás, vagy épp felpezsdítés. Miután a zene aktivizálja a nyelvi készségek központját is, felszínre hoz érzelmeket és élményeket. A zene képes fejleszteni az empátiás készségeket, a szociális érzéket. A ritmusok és harmóniák segítségével a nagy és finommozgások fejlődése érhető el. Jótékony hatással van a gondolkodás, a kreativitás, az önmegvalósítás területén és hozzájárul az életerő fejlesztéséhez. A zene javítja a közérzetet, a koncentrációt, aktív segítséget jelent a figyelemfejlesztésben is. Nyitottságot, rugalmasságot eredményez. Erőteljesen hat a beszédkészségre, a képzelőerőre, és az improvizációs készségre is. Épp ezért tudjuk használni a zenét terápiás, gyógyító, fejlesztő célokra.

A zeneterápia valamennyi olyan esetben alkalmazható, ahol a lelki segítő- és személyiségfejlesztő módszerek általában, így pl. értelmi-, mozgás-, hallás- és látássérülteknél, pszichés ill. mentális sérülteknél, pszichiátriai betegeknél, a mentalizáció fejlesztésére, a kreatív funkciók erősítésére, de beszédhibásoknál, tanulási-, magatartási- és viselkedési zavarokkal küszködőknél is. (I/12)

Könyvészet

1. Dankó Ervinné dr. (2004): Irodalmi nevelés az óvodában. OKKER, Budapest.
2. Dobszay László (1991): Kodály után. Tűnődések a zenepedagógiáról. Kodály Intézet, Kecskemét.
3. Farmosi István-Gaál Sándorné (2007): Óvodások és kisiskolások testi és mozgásfejlődése. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
4. Fejlesztő Pedagógia 1993. 1-2. Budapest.
5. Hegedűsné Tóth Zsuzsa (2003): Mire képes - mire lenne képes a zene? In.: Óvodai nevelés. 2003.10.
6. Kiss Jenőné Kenesei Éva (1994): Alternatív lehetőségek a zenepedagógiában. Tárogató Kiadó, Budapest.
7. Kodály Zoltán (1964): Visszatekintés I-II. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok (Szerk. Bónis Ferenc), Zeneműkiadó, Budapest.
8. Kokas Klára (1992): A zene felemeli kezeimet. Akadémiai Kiadó, Budapest.

9. Szőnyi Erzsébet (1988): Zenei nevelési irányzatok a XX. században. Tankönyvkiadó, Budapest.
10. Tamásiné Dsupin Borbála (2010): A népi játékok és a mozgás relációja és funkciója a 3-7 éves gyermekek személyiségfejlődésében. PhD Doktori disszertáció, University of Jyväskylä.
11. Tóthszöllősiné Varga Tünde (1994): Mozgásfejlesztés. In.: Óvodások, kisiskolások szomatikus nevelése – Tanulmányok, Veszprém.
12. <https://szinessarkany.hu/zeneterapia.html>

Nondirektivitás a gyógypedagógiai fejlesztésben

Wagner Andrea¹⁵

Bevezetés

A gyógypedagógiai fejlesztés egy igen komplex terápiás folyamat. Első lépésként egy előzetes képességfelméréssel feltérképezzük a gyermek képességeit, majd egyénre szabott terv alapján fejlesztjük a különböző részképességeket, hogy egy optimális képességstruktúrát alakítsunk ki. Fontos, hogy mindez egy oldott légkörű, elfogadó, játékos, egyéni vagy csoportos formában valósuljon meg.

Carl Rogers, amerikai pszichológus dolgozta ki a nondirektivitás elméletét, ami azon az elképzelésen alapszik, hogy az egyének képesek saját megoldásaikat megtalálni és pozitív változásokat elérni, ha egy támogató és empátikus terápiás környezetet biztosítanak nekik. Rogers megközelítése jelentős hatást gyakorolt a pszichoterápia, a gyógypedagógiai fejlesztés és tanácsadás területén.

A nondirektivitás megjelenése a pedagógiában

A pedagógiában a nondirektivitás legnyilvánvalóbban a rousseau-i fordulathoz köthetően jelenik meg. *Jean-Jacques Rousseau* filozófus, író, pedagógus és zeneszerző, aki az oktatás fókuszába a műveltség, a tudás helyett a gyermeket helyezi, azt vallja, hogy fő cél megismerni őt, és a megfelelő körülmények megteremtésével kibontakoztatni a benne szunnyadó lehetőségeket.

Maria Montessori megszünteti a tanítani-tanulni régi fogalmát. Azt vallja, hogy pedagógus feladata nem a direkt tanítás, hanem olyan feltételek megteremtése, amelyek között minden gyerek saját tevékenysége során maga fedezi fel a dolgok tulajdonságait, a világ összefüggéseit. Így nemcsak tudásra tesz szert, hanem képességei is fejlődnek. Montessori megközelítésében a gyermek belső készítés alapján képes arra, hogy saját személyiségét önmaga építse fel. Ez két alappillérre támaszkodik: egyrészt fontos szerepet kap a gyermeki aktivitás, amelynek során a gyermek maga alkotja meg képzeit, gondolatvilágát, aminek csak elindítója a felnőtt, a pedagógus, másrészt pedig lényeges a gyermeki szabadság, amíg az nem sérti a többi gyermek önálló tevékenységét. Felfogása szerint a gyermekek rendelkeznek a világ megismerési igényével, és a pedagógus nem

¹⁵ Gyógypedagógus, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyvárad

irányító, hanem segítő. Montessori pedagógiájának összefoglalójaként tekinthető a módszer mottójává vált gyermeki kérés: „segíts, hogy magam csinálhassam”.

Kokas Klára zenepedagógus, zenepszichológus ének-zenei alapú komplex művészetpedagógiai módszere a nondirektivitásra is épül. A Kokas foglalkozásokon a gyermekek katartikus élményekben részesülnek a teljes figyelemmel megélt és a szabad mozgás improvizáció által serkentett éneklés és aktív zenei befogadás során megtanulnak magukra és egymásra is odaadással figyelni, megtanulnak egymással együttműködni és egymást feltétel nélkül elfogadni és szeretni. „A szabadon születő, a perc ihletében alakuló mozdulat, mint a hullám sodorja befelé a szép zenei hangzatokat, a zenei vibrációt, be a véráramba, a keringő nedvekbe, a test zengő üregeibe. A zene belső lényegünkünké válik, hullámai a mi hullámainkkal találkoznak. A zene felemeli a kezeimet” vallja Kokas Klára (1992).

Nondirektivitás a gyermek pszichoterápiában

Rogers elméletének mentén Virginia M. Axline gyermekpszichológus kifejlesztette a nondirektív játékkerápiát, amit gyakran Axline nondirektív terápiaként említenek. Ez a terápiás megközelítés a gyermekekkel való munkára tervezett, és a nondirektivitás elveire épül, hangsúlyozva a biztonságos és elfogadó tér létrehozásának fontosságát a gyermek számára, hogy játék révén kifejezhesse önmagát (Virginia M. Axline 1969). A terapeuta elfogadja és támogatja a gyermeket ítélezés nélkül, elősegítve a biztonság és a bizalom érzését. A terapeuta tartózkodik attól, hogy irányítsa vagy vezesse a gyermek játékát. Ehelyett engedi a gyermeket, hogy maga vezesse és fejezze ki magát a játéktevékenységeken keresztül. A terapeuta megfigyeli és támogatja a gyermek felfedezését, anélkül, hogy saját programját rákényszerítené. A terápia **szabadságot biztosít: az** ülések gyakran különböző játékszerveket és tevékenységeket tartalmaznak, lehetővé téve a gyermek számára, hogy válassza meg, hogyan szeretne részt venni. Ez a játékhoz való szabadság ösztönzi az önkifejezést, a kreativitást, az érzelmek és tapasztalatok felfedezését.

Axline terápiás megközelítése elismeri a gyermek perspektívájának és autonómiájának fontosságát a terápiás folyamatban, elősegítve ezzel a személyes növekedést és az érzelmi jólétet.

Nondirektivitás a szenzoros integrációs terápiákban

A szenzoros integrációs terápia (SZIT) elméletének kidolgozója Jane Ayres (1920-1998). A szenzoros integráció fogalmát úgy határozta meg, mint „az a neurológiai folyamat,

amely összehangolja belső és külső világunk működését, és lehetővé teszi, hogy testünk a környezethez alkalmazkodva hatékonyan működjön” (Ayres, 1979)

A SZIT nagyfokú rugalmasságot igényel a terapeuta részéről, nyitottságot arra, ami „itt és most” van, elfogadó attitűdöt, és a személyes (terápiás) kapcsolat a klienssel legalább annyira fontos, mint a felkínált eszköztár. Ez teremti meg a terápiás folyamatokhoz elengedhetetlen biztonság-érzést. A terapeuta gyakran partner, de azáltal, hogy részt vesz, mintát is nyújt. A terápia alatt megőrzi figyelő, biztonságot nyújtó, vezető szerepét, és támogatja az önirányítás erősödését.

A dinamikus szenzoros integrációs terápia a gyermekből indul ki. A gyermek megfigyelése és megismerése segít eldönteni a terápiás célt és formát, meghatározza a terápiás eszköztárat. A gyermek öntevékenységre építünk, hiszen csak ő tudja saját idegrendszeri működését hatékonyabban megszervezni. Alapelv, hogy éppen teljesíthető kihívások révén sikerélményeket nyújtunk számára, erősítjük önértékelését és motivációját, támogatjuk az érettebb, adaptívabb válaszok megjelenését. A terápia eredményessége abban mutatkozik meg, hogy a gyermek mozgás közben intenzív érzelmi reakciókat mutat (mind elmélyülésben, mind izgatottságban), hosszan kitart az egyes tevékenységekben, és nem akar hamar váltani. Nem irányítást vár tőlünk, hanem azt, hogy lássuk és meghallgassuk őt.

Nondirektivitást érintő kutatások

Linda Tickle-Degnen és *Wendy Coster* a játékos együttlét (playfullness) és a feladatmegoldás felé irányultság (task-orientation) szerepét/arányát vizsgálták a szenzoros integrációs terápiás folyamat kezdeti és későbbi időszakában. Ha ez működött, akkor a gyermek keményen dolgozott, kezdeményező erőt mutatott, és láthatóan élvezte a folyamatot. A terapeuta pozitív támogatást adott, de nem avatkozott közbe direkt módon, hogy manipulálja a gyermeket, vagy a feladatot. A szakemberek megfigyelése szerint a gyermek és a terapeuta kooperatívan és egymásra hangolódva közösen alakították ki azt a kettő közötti egyensúlyt, amely leginkább segítette a megfelelő mértékű kihívásokkal való megküzdést. (Tickle-Degnen és Wendy Coster 1995).

A nondirektivitást érintő kutatások közé sorolódik *Nagyné Klujber Mártáé* (2016), aki a videós interakció-elemzés technikájával szenzoros integrációs terápiás foglalkozások belső történéseit elemezte. A kutatás középpontjában az önaktualizáció lelki folyamatának a vizsgálata áll, mely az egyén olyan állapota, amelyet *Varga és Szvatkó* (1993) a jövőbe mutató önmegvalósításként határoz meg, amely elősegíti a szervezet további érését, szerveződését, integráltságát. Nagyné kutatásának hipotézise: a terapeuta és a gyermek közötti

folyamatos párbeszédben megtörténő változatos visszacsatolások (saját testből származó, eredményből származó és külső visszacsatolások) minőségi változást eredményeznek a gyermek tevékenységében, amely az egyre adaptívabb viselkedés felé mutat. Néhány mért tényező volt a gyerek akaratereje, kompetenciaérzése, öröm, érdeklődés, új ötletek, önkontroll, a terapeuta esetében pedig a támogatás, kezdeményezés, bátorítás, stb. A kutatás eredményei azt mutatták, hogy a terapeutáknál a leggyakoribb viselkedéselemek a visszacsatolás (helyesbít, bátorít, elgondolkodtat), illetve a támogatás (a gyermek tevékenységének kísérése, az „együttjátzás”, a biztonságos környezet biztosítása) voltak. A gyermekeknél pedig a viselkedés adaptivitása, az akarat erő, az elégedettség volt megfigyelhető.

A nondirektivitás nem passzivitást jelent a terápiában, nagyon is aktív szerepvállalást igényel. Folyamatos odafigyelést, érzékenységet, elemző jelenlétet feltételez (mit csinál, mit mond a gyermek, milyen érzéseket mutat stb.). Rugalmas alkalmazkodást követel meg a gyermek terápiás szükségletéhez a finom manipuláció/struktúra – szabadság skálán mozogva (Arató Domonkos, 2016).

A nondirektivitás a terapeuta és a gyermek közötti többszintű párbeszédben születik meg. Ebben a párbeszédben a terapeutának meg kell találnia az egyensúlyt a szabadság és a struktúra között, hisz mind a kettőre folyamatosan szükség van. Míg a struktúra tereli a gyermeket a terápiás célok felé, addig a szabadság biztosítása támogatja az önirányítást, a belülről épülő integráció fejlődését.

Könyvészet:

1. Ayres, A. J. Sensory integration and learning disorders (1972). Los Angeles: Western Psychological Services. The Art of Therapy.
2. <http://www.irisro.org/tarstud2016aprilis/65NagyneKlujberMarta.pdf>
3. Kokas Klára Megfésültem a felhőket, (2012), [Agape Zene-Életöröm Alapítvány](#), Budapest
4. Kokas Klára: A zene felemeli a kezeimet (1992), Akadémia Kiadó
5. Montessori Maria: A gyermek felfedezése (2002), *Cartaphilus Kiadó*, Budapest.
6. [Szvatkó Anna](#): Billenések (2016): Tanulmányok a dinamikus szenzoros integrációs terápia köréből , [Oriold és társai kft.](#), Budapest
7. Szvatkó, A., Varga, I. (szerk.) (1999): Szenzoros Integrációs Terápiák, Tanfolyami segédanyag, Budapest, pp. 32-49.

8. Tickle-Degnen, L., & Coster, W. (1995). Therapeutic interaction and the management of challenge during the beginning minutes of sensory integration treatment. *Occupational Therapy Journal of Research*, 15(2), 122–141.
9. Virginia Axline (1969): Play Therapy: The Groundbreaking Method that has become a Vital Tool in the Growth and Development of Children
10. Ulla Kiesling (2014): Szenzoros integrációs terápia, mint dialógus. Medicina Könyvkiadó Zrt. Budapest

Záró gondolatok

Oláh Andrea¹⁶

Az Alternatív terápiás módszerek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésében elnevezésű nemzetközi konferencia sokrétű összefogás eredményeképpen jött létre. Kellettek hozzá motivált szakemberek, elsősorban a gyógypedagógia szakterületéről, kellettek fáradhatatlan szervezők, kellettek lelkes támogatók és végül, de nem utolsósorban, kellett újdonságra nyitott és fogékony hallgatóság.

Ezúton szeretném megköszönni minden kedves erre vállalkozó pedagógus kollégának, hogy szakmai tapasztalatait a konferencián bemutatta, megosztotta mindanyunkkal. A Konferencia kötet összeállítása, létrejötte lehetővé teszi, hogy a bemutatók alkalmával elhangzott számtalan értékes információ bármikor alkalmazhatóvá váljon.

A konferencia fő támogatója a Bethlen Gábor Alap. Jelenlétük és pártfogásuk elengedhetetlen volt mind támogatói, mind motivációs szempontból.

A Bonitas Speciális Oktatási Központ igazgatójaként, valamint a Bonitas Sérült Gyermekek és Fiatalok Egyesület elnökeként nagy büszkeséggel tölt el ennek a konferenciának a megvalósulása, hiszen ez egy közös szakmai összefogás eredménye, ugyanakkor mindanyunk személyes szakmai lehetőségeinek a kiszélesítése is egyben.

¹⁶ Gyógypedagógus, Bonitas Speciális Oktatási Központ Nagyvárad, a Bonitas Speciális Oktatási Központ és a Bonitas Sérült Gyermekek és Fiatalok Egyesület elnöke